

*Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)*

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ
ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE
ŁEMKÓW

LEMKO
ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК ХІ, Нр 6 (51) ЛИСТОПАД - ГРУДЕН 1999 * КРЕНИЦЯ - ЛІГНИЦЯ

...Ближыл ся koniec рока,
надходжали святкы католицкы,
потім нашы руснацкы. Надворі
мерзло. Падал сьніг. А моя дорога
вела не нігдє індє, як ку матери.
Было уж то 6-ого січня. На одділіню
панувало тихо. Нихто ня не затриму-
вал. (...) В ташці єм мала і мисочку
з пирогами, голубками, сливчанков.
Під пазухов єм несла малу яличку,
котру єм хотіла аж на місци припа-
радити. З тыма вшыткыма дарами
вступила-м до материной цімры.

— Мам, гнеска Святий Вечер, —
гварю їй.

Мати лежыт в мірі, ани не дырг-
не. Лем кєд єм зачала розвивати
дарункы, парадити яличку, котру єм
поставила до тричвертковой шклян-
кы, мати ся пробатурила і зачала
принимати сьвіт коло себе.

Посадила-м матір на постіль.

— А тепер ся будеме молити, —
повіла-м. Гнеска є Святий Вечер. —
Отче наш, іже сси... — зачала-м
і позерала єм на матір. Виділа-м,
як ся сї уста намагают і наконец
прогварила:

— На небеси, да святится імя
твое...

І продовжувала цілу молитву.

Я не дыхала, чутя мі заляло мозок
і серце. Мати красно высловляла
слова...

На то зачала сьпівати: "Коли ясна
зьвізда з неба выходила...

— ...тогда Пречыста Діва Сына
породила", придала-м ся ку матери.
А придали ся ку нам вшыткы жены,
што были на цімрі. (...)

Чытай в номері

Марія Мальцовска, "Материна свічка"

*Што нам несеш Рочку Новий,
нам - Лемкам в Карпатах?*

*Ци несеш нам ліпшу долю,
ци лем стары свята?*

(Ваньо Гунянка)

Вітаме 2000

Новий Рік

*Жычыме Вам —
в Карпатах і не в Карпатах,
по цілым Сьвіті розметаным...*

*Жычыме Вам...
або выберте сой сами,
спрїбуйме выбрати враз —
чого нам треба,
жебы щєсливыма быти.*

Зима в Карпатах
Фото: В. Грабан

*Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоплати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)*

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ
ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE
LEMKÓW

LEMKO
ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XI, Нр 6 (51) ЛИСТОПАД - ГРУДЕН 1999 * КРЕНИЦЯ - ЛІГНИЦЯ

*Што нам несеш Рочку Новий,
нам - Лемкам в Карпатах?
Ци несеш нам ліпшу долю,
ци лем стары свята?
(Ваньо Гунянка)*

...Ближыл ся koniec рока,
надходжали святкы католицкы,
потім нашы руснацкы. Надворі
мерзло. Падал сьніг. А моя дорога
вела не нигде інде, як ку матери.
Было уж то 6-ого січня. На одділіню
панувало тихо. Нихто ня не затриму-
вал. (...) В ташці ем мала і мисочку
з пирогами, голубками, сливчанков.
Під пазухов ем несла малу яличку,
котру ем хотіла аж на місци припа-
радити. З тыма вшыткыма дарами
вступила-м до материной цімры.

— Мам, гнеска Святий Вечер, —
гварю їй.

Мати лежыт в мірі, ани не дырг-
не. Лем ксд ем зачала розвивати
дарункы, парадити яличку, котру ем
поставила до тричвертковой шклян-
кы, мати ся пробатурила і зачала
принимати сьвіт коло себе.

Посадила-м матір на постіль.

— А тепер ся будеме молити, —
повіла-м. Гнеска є Святий Вечер. —
Отче наш, іже еси... — зачала-м
і позерала ем на матір. Виділа-м,
як ся ей уста намагают і наконец
прогварила:

— На небеси, да святится імя
твое...

І продовжувала цілу молитву.

Я не дыхала, чутя мі заляло мозок
і серце. Мати красно высловляла
слова...

На то зачала сьлівати: "Коли ясна
зьвізда з неба выходила...

— ...тогда Пречыста Діва Сына
породила", придала-м ся ку матери.
А придали ся ку нам вшыткы жены,
што были на цімрі. (...)

Чытай в номері
Марія Мальцовска, "Материна свічка"

Вітаме 2000 Новий Рік

*Жычыме Вам —
в Карпатах і не в Карпатах,
по цілым Сьвіті розметаным...*

*Жычыме Вам...
або выберте сой сами,
спрїбуйме выбрати враз —
чого нам треба,
жебы щесливыма быти.*

Зима в Карпатах
Фото: В. Грабан

Новини - не новини не лем з Лемковини

◆ 4 вересня в рамках артистичних програмів Економічного Форум Польща-Схід – Крениця '99 з великим powodzynьом выступил на креницьким "дептаку" Ансамбль "Лемковина".

◆ 10-12 вересня гостями Театру Александра Духновича в Пряшові были артисты з Руского Керестура. Представили штуку Жоржа Фейдо "Пан польовник" в режисерії і сценографії Владиміря Надя.

◆ 11 вересня церковний хор Православної Парафії з Крениці выступил на екуменічным торжестві, яке проходило в амфітеатрі в Свиднику. Наступного дня хор співал на храмовым празднику во Владиміровій (Ladomirova) – знаным полоническим осередку православія на Словації.

◆ 4-11 жолтня перебувала в Данії делегация русиньских організацій Підкарпатской Руси (Україна) на челі з Іваном Туряницьом. Студийну візиту (нелем русиньской меньшости) спонсорувал Европській Центр д/с Народных Меньшости в німецьким Фленсбургу і Данській Інститут Культуры в Копенгазі.

◆ 9-10 жолтня в Бортным і Горлицях Товаришынїя Лемків і Товариство "Руска Бурса" організували VII Лемківску Творчу Осін. Участ взяли русиньскы творці слова з України, Словації, Угрів і Польшы. Поетичну Осін прикрасил своїм выступом знаний наш фольковий ансамбль "Серенча".

◆ 21-23 жолтня серболужыцка "Домовина" організувала в Будышынї семінар на тему "Славянскы народны меньшости і їх медіи". Участ взяли редакторы і видавці з 9 европских держав, серед котрых мал приемніст быти і відповідальний редактор "Бесіды".

◆ 24 жолтня, на VII Стрічах з Лемківском Культуром в Гожові Вакп. выступили: "Родина Ревіляків" (Словація), "Древутня", "Смерек", Агнешка Коробчак і "Кычера". В передден "Стріч" в Лугах, на запрошыня о.А.Грабана, выступила "Древутня" і П.Муранка.

*Послухайте вишиткы люде
лемківського роду —
хто в тым краю ріоньым, бідным
каламутит воду.*

*Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.*

(Амроз)

Місце для рефлексій

Вишиткым ходячым і шкынатаючым ся по тым Божым і нашым сьвітї нич іншого в тых днях на мысль не приходит як лем 2000 рік. А я на памяти засдно мам тото зьвіданя нашого Ваня Гунянкы кед писал жычыня на 35 рік. Він ся товды застанавалял, а я днес з высокости знам, же нич нам іншого, як стары свята, не принесє і тот новий, двотисячний рік.

Што-ж - добры і свята. Я што-правда воліл осінні кермешы, як то-ты зимовы свята. В одну з таких зим (днес, на Ваше шестя такы уж не бывають) замерз єм на смерт, єын - на Баницьким Вершкы. Але - жебы сте знали - як мі теплісьо перед смертичком было?! Та не завидуйте мі того. Вы - жыйте. Жыйте долго і щєсливо. І зо старыма святами. Гнеска они дуже важнышы як за моїх років!

(Пе Тро)

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ Х-ЛІТЯ В ДАТАХ

1997

(продолжыня)

4.06 — Олена Дуць-Файфер (член Редакції "Бесіда") оборонила на Ягайлоньскым Університеті докторску дисертацію на тему: *Zycie literackie Lemków w drugiej połowie XIX wieku i na początku wieku XX.*

25-27.07 — В Ждыни організувано XV (VIII) Свято Лемківской Культуры "Ватра". Як запрошєны гіст, взял в ним участ Ведучий СЛ А.Копча.

8-10.08 — XVII Лемківска Ватра на Чужыні. Вынятковас, з огляду на одзначуваня 50-той річницї нашого выгнаня, тырвала 3 дні і мала богатий програм. Окрем наших родимых, выступили ансамблі зо Словації, України, а тіж ансамбль Сербо-лужычан з Німеччыны. Тетар Православногo Братства з Горлиц представил штуку "Млиньскы каменї", тематичну до нашого выгнаня. Не повело ся лем зреалізувати головного пункту програму - не дозволено провести церемонії одкрытя памятникa. Ватру зігнорували запрошєны представителі найвыжшых власти і установ Польщы. Зато начальны осередкы масового переказу, влучні з Польском Телевизійом не забыли "бубнувати" о ватрянїй "аферї". Серед Лемків утвердило ся переконаня што Акция "Вісла" тырват дале.

12-13.10 — В Горлицях проходила ювілейна, V Лемківска Творча Осін. Участували в нїй творці слова з Польщы, Словації (Юрій Харитун) і України (Василь Сочка-Боржавин, Михал Кеминь). Музейне Товариство в Зындрановїй переказало організацію імпрезы Товаришынїю Лемків.

2-12.11 — На запрошыня Данского Іституту Культуры в Копенгазі, перебували в Данії і Німеччыні представителі русиньских організацій з Польщы, Словації, України, Угрів, Румунії, Югославії). Товаришынїя Лемків репрезентували О.Дуць-Файфер і А.Копча. Была то велика подія маніфєстуюча нашу приявніст в Европі, як народу, а тіж і ацептацію той же Европы для наших народных діянь. В єдній зо стріч участ взяли і представителі амбасад вымінєных держав (за вынятковм України). Данскій Інститут Культуры выдал по англицкы і русиньскы книжку документів з той акції. ⇔⇔⇔

ГАВРИЛ БЕСКИД

ІВАН КЫЗАК

Іван Кызак - теолог, педагог, диригент, поета, редактор і видавця народних альманахів, підручників для русинських шкіл, організатор народного життя - належить до найбільших культурних наших діячів на початку ХХ століття.

Вродився він в селі Пакоєстіві 14 грудня 1856 року в родині дяка (жака). Середню освіту закінчив в Пряшові, теологію в Ужгороді і Пряшові. По прийняттю священства через шість років служив в Буківці. В 1892 році єпископ Йоан Валій назначив його диригентом хору при кафедрі греко-католицької пряшівської єпархії. В 1895 році, коли отворено духовно-учительську семінарію в Пряшові, Івана Кызака назначено професором церковного співу, математики і фізики. В своїм часі був він одним з найбільше здібних і освічених людей. Його талант змарнів би ся, кедь за ціле своє життя был бы він лем священником деси на затраченім селі. Єпископ Валій видів в ним спосібного, талантливого человека і таким способом назначив його і консисторіяльним

совітником, титулярним каноником і куратором інтернату учительської семінарії в Пряшові. Пізнійше остає Іван Кызак інспектором для русинських шкіл. Вмерат в Пряшові 19 жолтня 1929 рока.

Іншы за австрійской державности, редагувал і выдавал молитвенники (в тым Духновичів "Хліб душы" - котрысе уж видана), релігійны збірники, календарі-альманахи, редагує газету "Наше Отечество". Писал - за Австрії і уж за Чехословацкой Республики - оповідання, гуморески, спосеред яких найбільше знаны то: "Свідок", "Медицина", "Счастливе поросля". Писал і вершы, які мож поділити на:

— релігійны, серед котрых находиме "Ку яслам Ісуса Христа", "Яличка", "Сирота";

— принагідны, як "Благословеніє", "На річницю пресосященного єпископа Павла";

— байки - "Лишка і ворона", "Надута жаба" "Волча правда" "Русин в роскошу", "Триці і Юрко" і інчы.

В початках істнування першой Чехословацкой Республики Іван Кызак проявил величезну роботу на полі національного одродження Русинів. Был організатором "Руского Клубу" при Обществі Александра Духновича в Пряшові (был тіж першым ведучым того общества). Враз з Федором Райковичом, священником в Люцині (там де хо-дили нашы дідове на одпусты - Ред. "Б"), заініціювал купівлю будинку од графа Дежефрі на ул. Главній в Пряшові (нр. 62), котрий стал ся центром культурно-просвітительной діяльности серед Русинів Пряшівщины. З великым zaangażуваньом зберали они серед домашніх і в Америці потрібны на тогу цілю 280000 корон. В будинку Руского Народного Дому мали своє помішчя: Общество Александра Духновича, Рускій Клуб, Союз Руских Учителів, Союз Руских Жінок. Находила ся там тіж богата бібліотека і читальня, вели ся стрічы, бесіды, культурны акції, выставки, утримував ся звязок з клубами, хорами, філіями Общества Александра Духновича на території східной Словацкыни і Підкарпатской Руси.

Жаль, што діло життя Івана Кызака - Рускій Народний Дім перешло в чужы руки, під заряд міста Пряшова. В наших часах, при судовых процесях, не повело ся тот будинок придбати назад правовитым властителам. Борба о него веде ся до днешнього дня.

На многы літа!

70 років од дня народжыня
минят 31 грудня 1999 р.

П.

Ярославови Зволинському

писменникови,
дошлїдникови і діячови,

Авторови штырьох уж книжок о лемківській тематїці; в час першого лемківского одроджыня кінця 50-х років - будучому в центрі найінтенсивнішых народных дій; днес же одданому спілворцьови сучасности Лемківского Музею в Зындрановій, чинному участникови Лемківской Творчой Осени і інчых імпрез і дій Стотарышыня Лемків.

Хоу жыєте в далеком Кошаліні - будте, Пане Ярославе, як і до того часу, близко нас —

На многы і благы літа!

Редакция "Бесіды"
і Головний Заряд СЛ

ЯРОСЛАВ ЗВОЛІНСЬКІЙ

Нетифор

Мати родителька

на сьвіт ты выдала,
не могла од жытя веце Ты дати,
мати натура дала Ты силу
сьвіт видіти кольорами.

Вышол Єс з глубины
на сам верх велькой горы
по тернях і каменях, босо,
по болоті і грудах,
розбил єс муры і змову молчаня,
сьвіт єс затримал при своїм образі.
На своїй землі не мал Єс місця,
бо Ты был з народу,

як бы выклятий,
час створил правду

Камінній скалі на Твоім гробі.
Твоім образам,

руком Лемка
створеным

Головы в коронах
будут ся кланяти.

Богдан Горбаль

ШТЕФАН ШКЫМБА - ЛЕМКІВСЬКІЙ СТАРОСТА

(1895 Воловець - 1963 Саратога
Спрінгс)

Еміграційний діяч "Лемковського Комітету" і Лемко-Союзу. Єден з найвизначніших серед нашої діаспори в Америці. Сын Ігнатія і Марії, які мали 16-ро діти, з котрых осмеро гмерло молодод. Четверо (Іван, Михал, Штефан і Єва /Росдільська) выемігрувало до Америки іщы перед Першом Сьвітовом Війном, решта мешкала в Краю.

Штефан Шкымба приіхал до Америки зо сестром Євом в 1912 році. Замешкали в братів Івана і Михала, жысчых в Брукліні (Brooklyn, NY). Шкымба дакус іздил по краю, вчыл ся англійской бесіды. Добровільні вступил до американьской армії (1916) і служыл в кавалеріі на граници з Мексиком. По війсковій службі оже-нил ся в Пасейку (Passaic, NJ) з Марійом Вислоцком з Баниці коло Волівця і оселил ся в

Вотербері (Waterbury, CT). Гын остал членом російской православної парохії і русофільських організації. Сам основал Карпаторусскій Народный Клуб (Carpatho-Russian National Club) (1922) і лемківскій ансамбль, котрым керував. Разом з Михалом Шостаком зорганізувал 1 сінця 1923 рока одділ Лемковского Комітету (перша лемківска народна організація в Америці) в Вест Газлетоні (West Hazleton, PA). В 1926 переселил ся до Букліна, де робил як трамвайовий контролер.

В роках 1927-28 трудил ся при награню лемківского весіля. О тым так писал (19310: (...) *Коли появили ся пісні інчых народів і їх весіля на рекордах (пльитах), прикладово польскы, словацкы, українськы, мене то так засмутило, же чом то нашого, лемківского ніт — што я і спаня не мал, бо мя грызло коли то дахто з нашых Лемків постарат ся выдати даякій наш рекорд. Чекам і чекам, але не дочекал єм ся ниякого Лемка, котий бы вказал, што і мы можеме мати свій рекорд. Зашол єм раз до офісу (бюра) музчной компанії О.К. і прошу, штобы мі дозволили одограти рускій рекорд. Они мі на тото гварят, што рускых рекордів є веце як кастумерів (клієнтів). А я повідам, што рускых є, але руско-лемківскых нес. А они зьвідуют ся, же што то Лемкы? То карпаторусскій нарід, реку, котрий має свою бесіду, свої сьпіванкы. Они на тото гварят, же може то українськы сьпіванкы і бесіда. А я повідам, же ніт, бо то рускы, лемківскы. І так я з нима не дішол кінця, а они зо мною. І уж іду з офісу, а менаджер кричыл за мною і гварит, што коли такы рекорды будут мати повсджыня, то можу приготувити пісні і музыку (...).*

З думком награня лемківской музыкы Шкымба зорганізувал групу музыків і сьпіваків в складі: Петро Дудра, Іван Ватралик, Іван Желем, Євдокія Долина, Розалія Быбель і інчы. *Лемківске весіля* награно для музичной компанії Окей (О.К.) на осмох пльитах (пер-

шу выпущено в маю 1928 рока, а закінчено награваня в 1929), долучаючы в 1929 році іщы дві: *Заручыны і В мамы на гостині*. Для музичной компанії Каламбія Рекордс (Columbia Records) Шкымба награл двадцет єден пльит з лемківском музыком. В самым лем 1930 році Шкымба награл для Каламбіі наступлюючы пльиты: *Лемковскы вечиркы, част 1-2, Лемковскій кермешь, част 1-2, Лемковскій баль вь Нью Йорку, част 1-2, Лемковска забава в корчмі, част 1-2, Чиганске весіля, част 1-4, Забава у вдовы / Вдова кочити просить, Милый нич не маме / В Америці сипана дражечка. Сьвятый вечерь вь Карпатахь*. Вшыткых тридцет єден пльит продано 125 тицячи!

В 1932 році, враз зо Штефаном Геренчаком, зорганізувал в Джерзі Сті (Jersey City, NJ) выбір лемківской красавиці. З поверх 70 лемківских дівчат "Miss Lemko" выбрано Марію Костик зо Стюартсвіль (Stevartsville, N.J.). Головні за стараньом Шкымбы основано Братство Села Воловець. Был він тиж спілавтором Карпаторусской Годиной по Радіо (надаваной в Нью Йорку в роках 1944-47).

Початково Шкымба близко спілпрачувал і барз попелал Дмитрия Вислоцкого (1888-1968). Часто організувал принятя і кермешы, на котрых зберано грошы для печатаня *Лемка*. Знаючы барз дуже Лемків в Америці і маючы в них велике поважаня, Шкымба запознавал Вислоцкого з нима і помагал будувати Лемко-Союз. Єднак пізнійше, коли Ваньо Гунянка штораз барже впроваджал в діяльність організації комуністыну ідеологію — Шкымба разом з Віктором Гладиком (1873-1947) одсунул ся од нього. Створили они Карпаторусскій Народный Комітет (Carpatho-Russian National Committee) і зачали печатати *Карпато-русское Слово* (Нью Йорк 1935-38), русофільську газету о християнській (православній) орьєнтації.

В 1938 році Шкымба (разом з Павлом Юрчыком) іздил на Лемковину. Одвиділ немало сел, де

З фільму *Лемковське весілля* (на фармі М.Геряка в Станфорда), спілтвореного через Ш Шкымбу

з людьми бесідувал о національних і економічних проблемах, а тіж передавал ім подаркы і грошы од їх родин в Америці. Заохочал Лемків тримати ся svojого. Одвїджал Руску Бурсу в Горлицях і стрічал ся з єй ведучым Романом Максимовичом. Полякы, підозріваючы Шкымбу о агітацію, арештували го в Воливці і заперли на єдну ніч в арешті в Устю Рускым, обвиняючы о незаплатчыня цїла за привезены до краю річы (котре заплатил, але не дістал за тото рахунку). Наступного дня был освобожденый. Коли зас прибувано арештувати го в корчми Антония Гумецкого в Устю – вставили ся за ним перебуваючы гын Лемкы (декотры знали го з Америки) і тото го оборонило.

Од 1944 рока, зо взгляду на планне здравя, Шкымба перешол на ренту. Лишыл тіж суспільно культурну діяльність і переселил ся (1948) зо женом до Saratoga Springs (Saratoga Springs, N.Y.).

В часі награваня пльят *Лемковське весілля* Шкымба грал ролю весільного старосты - зато пізнійше названий был Лемківськым Старостом. Старостом для Лемків был непересічным.

Бібліографія:

— "История первого лемковского рекорда". *Карпаторусский Календар Лемко-Союза 1931* (Cleveland, OH, 1931): 128-31;

— "Родимий край". *Русско-американский календар ОРБ 1941* (Philadelphia, PA, 1941): 81-83;

— "Короткая история из жизни Стефана Шкимбы - лемковского старосты". *Юбилейный календар ОРБ 1900-1950* (Philadelphia, PA, 1941): 76-78;

— Стефан Шкимба, "Три Лемки Камаратья", *Юбилейный календар ОРБ 1900-1950* (як в.) 78-79;

— "30-та годовщина Лемко-Союза". *Карпаторусский Календар Лемко-Союза 1960* (Yonkers, NY, 1960): 35, 46-47;

— Стефан Шкимба, "История первой рекорды "Лемковське Весілля", *Карпаторусский Календар Лемко-Союза 1963* (Yonkers, NY): 114-123.

Лемківскы "рекорды" сут гнеска великом рідкістю. Тымбарже цінном є ініціятыва Владка Максимовича, мешкаючого в Америці. Довьюл він до перенесіня гардой кількосты Шкымбовой музыкы на компакт дискы. Тото новочасне чудо зо старом музыком мож собі од нього придбати. Веце інформацій мож найти на Інтернеті (там тіж мож послухати деякы сьпіванкы) —

<http://lemko.org/lvpro/index.html>

або писати на адрес:

Walter Maksimovich
3923 Washington Street
Kensington MD 20895-3934
USA.

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ Х-ЛІТЯ В ДАТАХ

23.11 — Кружок Товаришынїя Лемків в Гожові Влкл. організувал ювілейны, V Стрічы з Лемківськом Культуром. Як головний ансамбль, выступила лемківська "Студенка" з України.

26.12 — Члены Головного Заряду СЛ, такой в полном складі, децидували ся на купівлю будинку при ул. Зофії Коссака 5-6, передвидженого на нову сідибу нашого товаришынїя.

В 1997 році СЛ выдало:

— *Лемківськїй Календар 1997*, ред. П.Трохановскїй;

— А.Барна. *Хронїка - літопис жытя релїгїно-єрмодїанського парафїї села Черне на Лемковинї, 1770-1970.*

1998

14.02 — В Рускій Бурсі в Горлицях проведено другій раз колядуваня в выконаню шкільных груп. Як гості і покус організаторе, брали участ і члены СЛ.

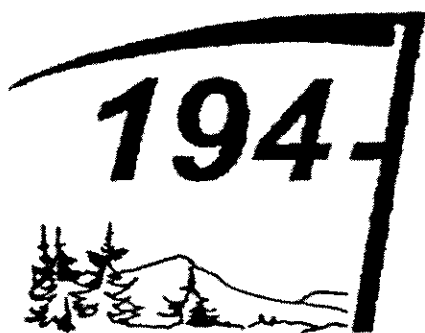
23.03 — В будинку Соїму РП, на засіданю Комїсії Народных і Етнічных Меншосты під ведінюм Яцка Куроня стрїтили ся редакторе меншостьовых часописів. "Бесїду" представлял єй головний редактор.

4.04 — В Креници проведено зобраня в справі будовы памятникы Епифановы Дровнякови (Никифоровы). Товаришынїя Лемків репрезентувал Петро Трохановскїй, котрий ввошол тіж до покликаного організацийного комїтету.

27.04 — В Ужгороді засїдала Сьвітова Рада Русинів. Участ брал і Андрий Копча - Ведучий Товаришынїя Лемків. Цїлю зобраня было приготуваня V Сьвітового Конгресу Русинів, акуратні в Ужгороді. Представлено "Заяву" Головы Закарпатской Области Народных Депутатів, п. І.В. Іванчо.

19.05 — По Варшаві, в Кракові отворено Andy Warhol Super Star — выставу творчосты Андрия Вархолы. На отвориню приявном была Олена Дуць-Файфер - член ГЗ СЛ.

2.06 — В Collegium Novum Ягайлоньского Університету промувано на доктора гуманїстичных наук Олену Дуць-Файфер. Защитного званя гратулювал п.Олені од рамене Редакції "Бесїды" і Головного Заряду СЛ - П.Трохановскїй.

ПЕТРО КОРБИЧ

СПОМИН ПРЕЖЫТЯ

(закінчыня)

Втовды то вшыткы "gządziłi". Дала мі гміна засвѣдчѣня же можу засіяти зерно під Чарном, на заораным през надлѣсництво поли. Я пішола, посіяла овес, хтоси завѣдомил лѣсництво і "парк конни". Прилетѣли, не дали мі докінчыти - бы мя забили. Няньо плачут: "Дітно, подме домів". І сме пішли.

Потім пишут завѣдоміня жебы прити "po zasiew, bo przypadnie". Раджу ся секретарок в гміні што робити. Они не кажут брати, одкакуют же "przypadnie". Я повідам:

— Nie tyle mi przypadło i tak żyję!

Пішола ем посмотрити - якій тот овес. Та слабый, треба навозу дати. Взял ем сусіда і салітраку і ем посіял при сьвідку. І чекам до жнив. Пред жнивами пішола ем до повіту до "Рољництва" і повідам же гміна мі казала посіяти, але не знам ци лѣсництво мі даст зобрати - жебы мі дали папір з повіту.

— My przysłemy.

— Kiedy, po żniwach?

— Napiszcie wniosek i już wam wydamy.

Написал ем. Пред самыма жнивами пришол папір, же мам "sobie zebrać zboże".

Пішола ем до "парку", вказую.

— Takis madry?! Ale ja nie należę pod "Rejon", nie "Rolnictwo" i nie dam. Ty kosisz - ja zbieram, ty wozisz - ja zwalam. I się nie wybijesz, chyba że pójdziesz do "Rejonu", do Jasła załatwić.

По селі радят — "Ци він вывальчыт? Небарз. З Надлѣсництвом ніхто не выграп.

Поіхаа я до "Рейону", здыбал знайомого секретаря з Лѣсництва Снітниця, Бернат ся звал. Прошу жебы мі дашто поміг.

— To nie mój dział. — І аказал в котрых дверях директор.

Запукал ем, гвошол:

— Dzieńdobry!

— W jakiej sprawie?

— Panie dyrektorze, w sprawie zasiewu owsa w Śnietnicy.

— A wyście tam coś dużo zasiali.

— Jak dużo? Może 70 arów. I taki ten owies marny, ale mi i na tym zależy, bo ja repatryjant, mam konie i bydło, a nie mam zasiewu na zimę.

— To idźcie na korytarz i zczekajcie.

За хвилю мя взыват і повідат:

— Macie załatwione, zbierzcie sobie to zboże.

— Serdecznie dziękuję, panie dyrektorze, ale ja bym prosił świstek papieru, bo się z nimi nie dogadam.

— Właśnie, ten świstek... której jedziecie?

— Przez Grybów.

— Tak, wstapcie do Nadleśnictwa sprawdzić.

— Jeszcze raz dziękuję. Do widzenia!

— Do widzenia! — і подаа мі руку.

Пришола ем до Надлѣсництва в Грибові, отверам двері.

— Panie Korbicz, ma pan załatwione, niech se pan zbierze owies.

Такий добрий!.. А сами пішли косити, лем ся ім косярка зопула і лишыли. Така голота!

Як ем позберал тот овес, то в селі радят: "До якої він партії належыт, же вшытко залатвит?!"

Колиси иде якысній коло хыжы, дорогом і сьпіват:

*Matko Boska Polska -
ratuj nas Polaków,
a Rusinów - skurwysynów
wytwieszaj na krzaku.*

Пытам ся жены:

— Якій то была?.....

— Я не знам нікого.

Пішола я до коваля і ся выпытую де то така школа ест. "Ja się poradzę — гварю — niech śpiewał..." Затаіли і повтихаали.

...Идут діти до школы, едны: "Pochwalony Jezus Chrystus!", а други ніч. Пытам ся:

— Czyje to dzieci tak porządnie wychowane?

Та потім вшыткы кричали "Похваљони"! А вітцьове ходили пінязи пожычати "на вудке", бо барз пили, а планно газдували.

Я, як отримал поле по жинвах, то ем си купил плуг двоскыбовец, бо мал ем два коні. І на вшыткым поли підорывку ем зробил і тішу ся, бо на своїм, на вітчизні.

...Я газдывку любил і ся мі родило. Пасіку ем заложыл і ремонт зробил. То на партійных зобранях повідали: "Czego to Korbicz ma 7 wozów buraków, a wam się nie rodzi? I zaczyna mleko produkować i sprzedawać." І зараз мя виберают до комітету, і склепового, і молочарского, і банкового. І внет "przewodniczącym"! І членом заряду ем был едну каденцію, і радным в гміні дві каденції. І нагороды мі давали за ріжны конкурсы. Был ем "seniorny і poważany".

Старал ем ся і своїм помагати, як ся вертали зо Заходу.

На тым не кінчат ся спомины п. Петра Корбича, але в якысній мірі замыкат ся тема з "косом" Ренгу, котру мож розділити на три часті - пернети з уескатіпскыма дячама, подорож на Україну і барз гуморыстычні описане перебування в Америці - выкоруыстаме при нагоді. А наразі Авторуви барз шыро дякуеме. (Редакцији)

Церков Св.Димитрия в Снітниці

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ X-ЛІТЯ В ДАТАХ

ну Дуць Файфер. Защытного звання гратулювал п.Олені од рамене Редакцыі "Бесіды" і Головного Заряду СЛ - П.Трохановскій.

13-14.06 — Проходило в Зындрановій VII Свято Лемківской Традицыі "Од Русаль до Яна". Найважнійшом частю Свята была суботня стріча, на якій адзначено 30-у річницю Музею Лемківской Культуры. Реферат *Матэрыяльна Культура як чынік самойдэнтыфікацыі этнічнай Лемкіў* выголосіла др Олена Дуць-Файфер. Окрем ней, з рамене Стowарышыня Лемкіў брала учасць ціла "верхніна" Головного Заряду.

27.06 — В Выжшыі Школі Бизнесу в Новым Санчы проходила польско-словацка конференцыя на тему *Моделі трансгранічнай спілпраці*. Учасць в конференцыі взяў Заст. Ведучога СЛ П.Трохановскій.

7-8.08 — Проходила в Михалові XVIII Лемківска Ватра на Чужыні. На Ватры выступілі аж тры ансамблі з Украіны - "Пролісок" з Дрогобыча, "Криниця" з Долины і "Шовкова Косиця" з Львова. Словацкію рэпрэзентувалі "Стропковчане". Крайовыі рынок прадставлялі нашы ансамблі - "Кычера", "Смерек", "Серенча" і Агнешка Коробчак, зас польскы - "Верховина" і "Худоба". Львівяне прадставілі тиж прэкарасну сценічну штуку о переселіню 1945 рока. Ватра першыраз проходила з новым розмішыньом на ватрыным полі - з насыпаным амфітеатром, з новым сценом.

27.08-2.09 — В Кракові проходіл XII Медженародный Конгрэс Славістаў. Од русиньской страны з доповідямі выступілі проф. П.Р.Магочий, доц. др Василь Ябур. Учасць брала дж др Олена Дуць-Файфер. Конгрэсові дэдыкувано, выдану з нагоды 200-ой річницы А.Міцкевіча, його *Оду гу младости* в перакладах на 14 славянскых языків, в тым і на лемківскій. Конгрэс не оминул і скандал, о якій постаралося ОЛ, прадставляючы його учаснікам так названый *List otwaгу...*, шкалюючы в примітивный спосіб тых, котры думають інакше.

17-18.10 — Стowарышыня Лемкіў при спілчасці Стowарышыня "Руска Бурса" організувало в Кунковій і в Горлицях VI Лемківску Творчу Осін. Окрем крайовых, учасць взяли майстры пера зо Словаціі (Марія Мальцовска, Штефан Сухый), Угріа (Гаврііл Гатінгер-Клебашко), і Украіны

(Іван Петровці). Осін прикрасіла своім праграмом популярна уж "Серенча".

25.10 — Кружок Стowарышыня Лемкіў в Гожові, враз з місцевым Осередком Культуры організувал VI Стрічы з Лемківском Культуром. Выступілі: "Шариш" зо Словаціі, "Кычера", "Худоба" і Петро Трохановскій зо своіма композицыямі.

25.11 — Прадставнікы СЛ Андрыі Копча і Дымітрыі Русінко підпісалі з Урядом Міста Лігніці умову купна будынку при ул. З.Коссак 6 з прэзначыньом на осередок Головного Заряду Стowарышыня Лемкіў.

В 1998 році СЛ выдало:

— *Лемківскій Календар 1998*, ред. П.Трохановскій;

— Кирил Бреля, *Моя долгa II война світова*, ред. А. Барна;

1999

28.01 — В Варшаві покликано Кружок Стowарышыня Лемкіў. Ведучым выбрано др Михала Сандовіча, Секретаьом - п. Наталію Радецьку, Скарбніком - п. Михала Зьролку. Зобраня прикрасіно художнім і прасьвітительскым праграмом. Учасць взяў і Ведучый Головного Заряду СЛ Андрыі Копча.

9.03 — Члены Суспільного Комітету Будовы Памятніка Никифора Дровняка (з 3-ком Ведучога ГЗ СЛ П.Трохановскым в скалді) стрілілі ся з властямі Крениці і прадставнікыма консерваторскых устаноў Нового Санча і Кракова.

3.04 — На порозі X-літця СЛ (зарэструване 7.04.1989) проведено III Конгрэс Стowарышыня. Дост міцно змянілі ся яго власти, хоц начальне становіско не дыргнуло. Головный Заряд Стowарышыня Лемкіў прадставілі ся так: Андрыі Копча - Ведучый, др Михал Сандовіч - Заступнік Ведучога, Миколай Падуховіч - Заступнік Ведучога, Штефан Косовскій - Секретаь, Павел Стафінях - Скарбнік, Петро Трохановскій - Член з уряду (Гол. Ред. "Бесіды"), Ольга Воловач, др Олена Дуць-Файфер, Ярослав Барна, Павел Дзямба, Роман Стержень, Даміян Трохановскій, Ярослав Шлытко - Члены. Ревізійна Комісія: Ваньо Дзядик - Ведучый, Юлія Прокоччак - Заступнік Ведучога, Дымітрыі Русінко - Секретаь.

На тым кінчыме десятилітню літопіс Стowарышыня Лемкіў. Мама надію продолжыти ю - за наступных десят рокаў.

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Іде Осін по росі

Несден уж раз по Лемківскій Творчій Осени бесідуеме сой - треба ю робити скорше, кінцом вересня, пачатком осени, коли сьвіт ішы теплай, погідный, не слотавый. Правда, VI Осін трафіла на красота хвіля, хоц тиж была деси в половіні жольтня, але більшыстю в тым часі, по Покровах, небо любіт ситити, забыват о ходячых під ним двоногах.

Так было і той, VII Лемківской Творчой Осени. Бортне привітало нас студію і завішеном над собом сиво-сіром плахтом. Ніт сонця - як надіі. Ой, што я речу?! Надіі? Надіе є. Придут люде, баюсаты, сивы дідове, молоды бортнянскы соколь! Пізриш ім в очы, поглядаш і в них надіі - і зробіт ся ти на душы тепло-тепайсьо... "Говно правда!" — як звык повідати, покійный уж давно, мій нонашко Орест. Не надійся на сыны челоуічскія, в них бо ніст спасенія!

...Боже, як было мі жаль, кед ішли мы на бортнянскій цмынтір, поклонити ся останкам Меланіі Собін, адже 20-ій річницы Ёй смерті задумалі мы посвятити першыі ден Осени. Як было мі жаль, кед ішло нас під осваченый кістми прадків горбок лем да-с тридцетеро, а тым більшыст гості. Як гмыало мі очы, коли-м в душы бесідувал до Тя Меланійо: "Выбач, же пришло нас так мало... ту сме, прад Твоім Місцьом - з далекого Поділя, зза хырбета Бескыда, знад синього Дунаю, зо земель нашого выгнана... а Твоіх сусідів, товаришок дітіньства, а пак ськытальных рокаў недолі - іх ніт. Не пришли. За студено. Выбач ім... Не пришли ані ігомость одслужыти панахиду, хоц обіщали... Выбач ім. Они ачий не зато не пришли, же Тя не зналі... хоц преці до той единой отвореной церковці ес ходіла... Може ім дашто вышло... Выбач... О, видиш - напевно видиш - пришли Твоі дві рідны сестры. Тыж з нами слезят. З радости. Не озерают ся за себе - кілко нас ту є, лем смотрят якы сме - зо земель выгнана, знад синього Дунаю, зза хырбета Бескыда, з далекого Поділя..." ⇐⇐⇐

Іде Осін по росі

Гості не погорділи, приїхали. З України - поети Василь Хомик і Володимир Барна, зо Словаччини Марія Мальцовська - письменка і Василь Турок - не лем як Ведучий Світової Ради Русинів, але тіж творець, драматург Театру А.Духновича в Пряшові. Знад оно-го синього Дунаю, з Будапешту загощила першыраз молада поетеса Юдіта Кіш. З "домашніх" были: Олена Дуць, Андрій Копча, Михал Сандович, Володислав Грабан, Петро Мусянка і газда вечеру - Теодор Кузяк. Чом газда? Уж бесідаю.

Кед лем група молодежи, давны члены креницького "Черчыка" представили словно-музычний монтаж посвячений памяци Меланіі Собин, наступила промоция книжкы Теодора Кузяка "Давно, то были часы", выданой перед самым Осіню через "Нашу Загороду" (чытай - Володислав Грабан). Красота книжка, нелем з окладинкы. Оповіданя, гуморескы Кузяка - то проза доброй пробы, яка чудово збогачат тот жанр нашой літературы. Вартало послухати, придбати - з автографом Автора.

Пак представили ся інчы творці слова. Меланііны Сестры красні засьпівали пісню... Робило ся тепло в студеній сали. Причинила ся гу тому і молодіж, котра (якбы на заліст бортянам) приїхала з околиці.

Коли же на сцену вышла "Серенча", зробило ся напавду тепло. Тота атмосфера не могла ся очевидні стратити і при гостиннім столі, якій гарді накрыва пані Надя Горбаль з дівком, а Федір Кузяк омаіа славовицьом, жебы - як повіл - книжка тримала ся добрі в хырбеті!

...Наступного дня, в Горлицях атмосфера одраз была чудова. Завдякы газдам "Руской Бурсы", котры красні пристроїли сало. Завдякы парохови Горлиці, о.Романови Дубецови, котрого горячых і міцных слів послухали його вірны і кіснисьо выполнили тоту сало. Перед тьма людми хтіло ся выступувати. Они слухали, пережывали. Жыли! Дали поетам віру - же є дяя кого творити... Позераа ем в очы Василя Хомика, котры выразні бесідували: *Добрі, же не надармо летіл ем до Вас на крылах з далекой далечыні... Зрозуміли сте мя, Братя. Дякую!* Чул ся выразні піднесеній Володимир Барна. В хмарах были нашы... Лем жаль мі было, же мусіли скорше выїхати Марія Мальцовська і Юдіта Кіш, же лем на основі Бортного выробили сой понятя о лемківськым одбераню поезии.

Тот ден посвячено памяци Юлія Ставровского-Попрадова - на 100 річницю його смерти. І в тот ден была промоция новой книжкы - поезии Володимира Барны в перекладі на польскій язык Володислава Грабана, через него тіж і выданой. І в тот ден чудово выступила "Серенча". І.

Перший раз, видит ся, напавду щыро, стрігали ся в Рускій Бурсі тузы наших двох ведучых організацій - Об'єднання Лемків і Товаришыня Лемків. Постановили закінчыти "зимну войну", підписати "пакт о неагресии". Дай Боже - щесливом руком! В щесливу Осін. З росом радисных народных слез...

Ту - тіако. Решты доброго духа Руской Бурсы глядайте в додатку до "Бесіды" - "Антології VII Лемківской Творчой Осени", котру обіцяа зредувати Володислав Грабан.

Т.Кузяк (чытат) і В.Хомик на VII ЛТО в Рускій Бурсі. Фото: В.Грабан

Горлиці, 10.10.1999

Документ взаімного порозумліня межде Стоваришынём Лемків і Об'єднанням лемків

Дня 10.10.1999 р. в будинку Руской Бурсы в Горлицях стрігали ся члены Головного Заряду Товаришыня Лемків в складі Андрій Копча, Михал Сандович, Павел Стафиняк, Олена Дуць-Файфер з членами Головной Управы Об'єднання лемків в складі Олександр Маслей, Стефан Гладик, Василь Шлянта, Петро Чухта і задекларували, же будут вести взглядом себе приязну діяльність і глядати форм спілпраці.

Усталены остали актуальны можливости форм спілпраці:

1. Стараня реприватизаційны
2. Взаімне інформуваня ся о своій діяльности
3. Обміна книжковима і періодичныма издавництвами
4. Стараня о приверніня давных назв місцевости на Лемковині і о двоязычны (польско-лемківскы) назвы на інформаційных таблицях і во вшыткых інформаторах
5. Стрчы представителів обох організацій маюч місце штотайменьше раз до рока
6. Пред піднятьом буд-якых форм спільного діяня усталены сут докладны способы і методы их проведія.

Ведучий Товаришыня Лемків
Андрій Копча

Голова Об'єднання лемків
Олександр Маслей

АНДРИЙ КОПЧА

В Гожові тіж сема...

Тогорічна VII Стріча з Лемківском Культуром - 24 жолтня - в Гожові Великопольскым початково мала быти кус біднійша, бо до кінця організаторы не знали на які грошы можут рахувати зо стороны головні Міністерства Культуры і Штукы. Штоправда были запевніня його урядників, же грошы будут, але кілко і коли - того они сами не знали. І зато організаторы - Кружок Товаришыня Лемків в Гожові на челі з його шефами - Ваньом Габорком, Романом Дзюбинь-скым і Романом Стерженьом - мусіли рахувати каждого золотого.

Зо заграниці запросили лем, знану з выступів на Лемківській Ватрі в Михалові, "Родину Ревіляків" з Бардийова на Словації. Ансамбль рахує лем 5 осіб, але дай нам Боже хоц еден такій в наших Лемків. Окрем "Ревіляків" до Гожова перший раз приіхали: лемківскій (хоц не цілком) ансамбль "Смерек" з Клішова к/Любіна, котрий веде... Литвин і молодий фольковий ансамбль "Древетня" з Любіна. Ансамбль хоцбы зато интересуючий, же окрем доброго музичного рівня подивляти треба силу волі його членів, які дішли до артизму лем за помочом слуховых і мануальных здібности. Сут то молоды По-лякы, гу яким прилучыло ся двое Лемків - Мірко Дутка, акордеоніста і солістка Евеліна Грабан, дівка нашого дяча і поеты Володислава Грабана. Першыраз нашы люде могли їх видіти на тогорічній Ватрі в Михалові. І там і ту барз ся подавали. Може не вшиткы слова сьпіванок нима выкону-ваных звучали чысто по лем-ківскы, але дай Боже жебы вшиткы нашы люде так знали свій рідний язык.

Барз ем был цікавий выступу Натальки Криничанкы. Чул ем ей касету *Я кохаю цього чоловіка* і дост ся мі подабала. Але якысе фатум перешлідує тоту сьпівачку. В Михалові на могла выступити, бо мала хворе горло, зас свій приїзд до Гожова, во взглядів особистых, одкланкала в остатній хвили.

VII Стрічу зачал Петро Трохановскій (вьюл ей з Уригульом Дзюбиньском) вершом Юлія Ставровского-Попрадова *Спомины над Попраду*, акцентуючы тым нашу памят і пошану для поеты, якого сотна річниця смерти припала на 1999 рік. По офіційным привитаню (в польскым і лемківскым языках), як перший выступил ансамбль "Смерек". Запрезентував в двох входах головні лемківскы сьпіванкы, але тіж польскы і українскы. Хоц деякы сьпівальниці нарікали передтым на своє здоровая, выступ

подабал ся гожівскій публіці. Тымбарже же выступували перед ньом перший раз.

"Родина Ревіляків" зачала свій выступ од входу... медже публіком. Тот вхід одраз зєднал ій прихильніст той остатньої. Тымбарже же "Ревілякы" то уж такой професіоналісты. Сьпівають од 11-ох років, нагнали 5 ци 6 касет, выступували в ріжных державах, як тіж в телевізі. Мают в своїм репертуарі так народны сьпіванкы і пісні, як і духовны і модерны, котры запрезентували в двох выступах. І за оба дістали великы оплескы.

Третім дебютантом на VII Стрічы был фольковий ансамбль "Древетня". В пілгодинным выступі запрезентував головні лемківскы сьпіванкы і по оплесках гожовской публікы видно было, же барз ся подабал. А преця тоты музыкы мусіли перемочы нелем нуты і чужы ім слова сьпіванок... Треба низко хьлянти чело перед нима.

Агнешка Коробчак засьпівала лем штырі творы і повело ся ій заінтересувати понад 400-особову публіку, што для солісты зо сьпіваном поезійом, отже нелегким репертуаром, не єст таке легке.

Ансамбль Пісні і Танця "Кичера" з Лігниці выступил в Гожові уж третій раз. І як все, зобрал великы оплескы, хоц запрезентував старий репертуар, знаний уж хоцбы з лемківских Ватр. Але "Кичера" то "Кичера" і неє хьбаль такого Лемка, котрому бы ся не подабала, а же і рівень, як все, высокій, то ей керівник Юрко Стариньскій мал нагоду до задоволіня.

VII Стріча з Лемківском Культуром ишы раз вказала же єст потрібна. Сьвідчыла о тым (як все) полна сая Театру ім. Ю.Остервы. Жалувати лем треба, же поза Ватрами єст то лем една стріча... Такых стріч треба якнайвеще. Преця Лемкы жьют праві в цілий Польщы!

Ансамбль "Кичера" на котрисым з гожівских свят (з остатніх Стріч знимкы нам не діслано)

ПЕТРО МУРЯНКА

Мої стрічы з Гарасимовичом

Того рока одышоў до вічності, розсыпал ся над зеленыма верхамі Бещад Єжи Гарасимовіч - ці не най-выдатніший польскі поета другой паловіны XX століття. Ані не было як суццо быти на яго похороні. Не жычыў сой лежати в кісным Кракові, де прожыў мало не ціле жытя. Казал ся спаліти і розсыпати понад полонінамі, якнайбліжэ гнізда предків - Гуцульшыны.

Першыраз стрітил ём ся з ним в поёмі "Lichtarz ruski". Быў ём товды, на пачатку 60-ых років, сьвіжо влеченым варшавскым семінарыстам. Шліпнал ём над тыма стрічкамі, перечыгувал іх дэсяткі раз, прісвішы на лазнічковым кальоріфері, жебы не перешкаджати хлопцям спати. Онедолга знаў ём должезну поёму на памят. Кохал ём го і кляў. Кохал за (не мам уж той газеты, цитую по без мала 40 роках з памяти): *Wyją po nocach żelazne wilki porządów // nie leci manna z nieba // Lemkowie nie są narodem wybranym // Zresztą // kto wybierał i po co te kudłate łby // na zawsze już pijane*. Кляў ём - же чом так пуентувал: *Niech cioteczka Ukraina...// coś nam powie o swych wilczych kłach*. Чом, по такій красі, всрал ся до самого серця!..

В 64-ым вказала ся яго збірка "Podsumowanie jesieni". З перспектывы років повім - найкрашшы яго лірыкі о лемківскій тематыці... Боже, кілко потім, з рокамі, было тых стріч, гостин, весіль, на якых - коли уж вышаліло ся товариство - ставало ся при столі і рецитувало:

*I pojechał na wózku na wygnanie
naród z koźą na sznurku
W rozpaczy rozrzuciła cerkiew
po dolinach swe dzwony
Smutny jak świątek siedzi Emilian
Coraz większy ciągnie jego ziemia
chwastów warkocz zielony*

а пак, жебы розвести серце, не вдоплати в землю шаленыя мелоды надії, дати ім віру, дати ім сіню небесну простиір:

*I krążą planety i trwa Łemków niebo
Mocno tkwią w ziemi
cerkiewne korzenie
Któż zatrzyma w jego jastrzębim locie
słońce Łemków*

*Któż zatrzyma ich małą
huczącą jak trzmiel ziemię*

Як было Того не кохати, як было не шанувати Того Чловека. В роках, коли ціла рэшта польскі інтэлігенціі і "інтэлігенціі" не потрафіла чесно отворіти пыска. Правда, трафіляло ся што кус і Гарасимовічовы тыркнуты, (як том "цэотечком") дашто таке, чога - віділо ся чловекови - не мусіло в тій красі быти. Але красы было більше і "тото" ся в ній тратило. серце, одсвівало палову і важыло саме зерно, выпікало на горячый ватрі душы румяны обарячыкі. Корміло ся. Корміло...

Першыраз стрітил ём Гарасимовіча "на жыво", коли шаленыя рокы уж дакус отужали рэалізмам. Было то в пачатках мойго "саноцкога періоду", повіў быў дагдэ в 78-79 році. Стояло тепле літо. Броділі мы закутынамі Бещад. Не был розмовный тот чловека. Засдно творіў, засдно деси блукаў мыслямі. І - здавало ся мі - дакус хыбаль ігнуравал, якбы здавал сой еднак справу зо сьвойой вельхоты. Товды не одважыл ём ся ішы вказати му сьвой вершы.

Стало ся то аж в 81-ым, коли заприязніў ся барз з "Лемковином", котру Славко воскресіў до другога жытя і котра на шырокох крылах двігала ся до лету. Пісал товды:

*Góry i ludzie z nieba schodzą
Trochanowscy prowadzą basy
Przez wieś wiodą jak niedźwiedzia
Jak jastrzęb skrzypace płaczą*

*To Sławko gra skrzypace trzyma
Smykiem zahacza szczyty dalsze
I bas Piotra jak wiatr wydyma
Banie na cerkwi w Bielance*

Казал мі пріслати сьвой вершы, (мал ём пару любовных лірыкіў по польскы, котры остали зрештом на все єдыныма вершамі, якы по польскы ём напісал), же іх опублікуе в "Zyciu literackim", але не выспал ём іх ніколи, бо віділо ся мі, же барже достерігал мойго баса як поётычну творчіст. То зрештом ганч вельох поётів. Нескромні повім, же еднак поетом уж товды был ём ліпшым ніч сьпіваком. І зо сатісфакціём додам же по роках остал ём лавреатом той самой нагороды - ім. Пентака, прізнаванай канец-кінцём лем раз до рока і то єдному поётови (нота бене біографі Гарасимовіча лідкрісляют тот факт, што сьвідчыт о прэстїжу нагороды; ёй лавреатом был тіж Ернест Бріль). Інча справа - же не знаў ём.

...Деси в серці Гір, деси над потччком...

а радше не мал коли належні выкорыстати того факту, "кути, покля горяче" (товды треба было інчэ кути). Але зыйдме скромні з высот незрэалізуваных можлівості. Верніме до стріч з Гарасимовічом.

Тырвали они до часу, коли поета Гарасимовіч зачал трудніти ся політычным публіцыстыком. Товды авреоля над яго челом зачала бліднути, а згасла цілком по "славным" допісі в "Газеті Краковскій", в котрым прэдаставляў візію лемківскі автономіі, сугерував народовы кольоры і ерб, не забыў ані о такых дэталях як наголовак лемківскога друкуваного періодіка. Вшытко было барз низкой пробы, розрахуване на лемківску наівніст.

Зналі мы уж товды же Гарасимовіч хворіе, але не на голову. І зато яго рады явілі ся нам убецкым діяном. Наробілі нам (і собі!) вельо шкоды. Мы товды, в добі Лемківскых Ватр, самі ставалі на ногы, але "братня" пропаганда зімала вітер в вітрила, выкорыстала нагоду і вшытко зачала залісывати на конто "польскі інтрыгы".

Та смерт корігуе пізрinya на жытя. Хоц Гарасимовічовы одышло, яго лемківскы лірыкі остали. Політыка зотліе, а до той поёзіі, в будучым сій ренесансі, якій абсалютні ішы наступіт, вернут шалены душы потомків. До поёзіі, яка велічезном сілом перебіты бесідувала до сьвіта кед уж не о нашым жытці, та хоц о вмераню. Але бесідувала!.. Же што? - повісте - же неш цымьнтір дал йому жытя, выніос го як поету на Парнас? Так, то правда! То значыт же наш біль был велькій і в очах сьвіта. То значыт - же варталі мы себе взаімні!

По деякій перерві публікацій з циклу "Русиніяна в чужомовній літературі", пропонуємо Вам виїмки з книжкових уступів роману (повісті) українського письменника Василя Земляка "Лебедина зграя", в тлумаченню на польській мові (лем такий текст посідаме). Продолжыньом ей ест роман "Зелені Млини", якої іцци не посідаме, але може здобудеме. Особливі тотя друга трактую о Лемках, котрых цар оселил на Поділю... по 1848 році (така моя думка, бо автор того сам докладні не зна). То барз інтересуюча сторінка нашої історії, яку вартало бы дошлідити, о кілко то не літерацка фікція. Фасцинуючым в ній е і томо, же звано там нашых Лемками (їци і сами ся звали?), коли назва тотя зачына функціонувати лем в літературі.

Выбраны з "Лебединой зграи" подіи зачынают ся деси по I світовій війні, в часах насильной колективізації. Што іцци пояснити? На передаваня змісту, представляя героів роману за мало ту місця. Ага, понятя "Валахы" - як сами ся хыбаль зорьєнтуєте - е ту назвиском.

WASYL ZEMLAK

ŁABĘDZIE STADO

Nasz stary, grzeszny, a jednak ciągle daleki od zmierechu Babilon, który oprócz nazwy nie ma nic wspólnego z Babilonem mezopotamskim, leży nad rzeczką Czebreć, mało znanym dopływem południowego Bugu, manifestującą hałaśliwie swą obecność raczej w czas suszy niż powodzi. Na wysokim brzegu kwitnie przez całe lato macierzanka, najmniejszy z kwiatów, dając nazwę rzeczce. Czebreć przywabia gaje jesionowe, brzozone, czeremchowe, sam się w nich gubiąc, lecz nie na długo, bo zaraz za Babilonem wyskakuje spod starych olch i już swobodnie płynie nie do takich znów nieznanych krajów – do Żubrowa, gdzie przegradza go grobla, a stamtąd południowym stepem do Glińska, gdzie wpada do południowego Bugu i gdzie właśnie będziemy razem przebywać...(...)

Jeszcze nie ucichły nad Babilonem jordańskie lamenty i strzały, które jakby zamarzyły w powietrzu i teraz ożywały od najslabszego powiewu wiatru, jeszcze nie zdążyły szczeznąć i rozwiązać się przekleństwa wysiedlonych kulaków, unoszące się w powietrzu jak zarazki dżumy, które mogły każdego śmiertelnie porazić, a już Babilon zaczął przygotowywać się do nowego i nieznanego. (...)

Wędrowcem, którego spotkał Synycia, był Jawtuch Goły. Uciekł z transportu. (...)

Dotarł do domu w nocy, zastukał w okienko od strony pola, tak jak to sobie uprzednio obmyślił. (...) Przestraszył Pristię, kiedy ujrzała go w oknie znieruchomiałego, obudził starszych chłopców, którzy spali w łóżku „na waleta”. (...)

— Pójdziemy stąd. Jeśli chcesz mieć gospodarza, a dzieci ojca.

— Dokąd? Chciałabym wiedzieć, dokąd pójdziemy!

— Trzydzieści pięć kilometrów stąd...

— Do Zielonych Młynów?

— Tak. Do Lemków. Byłem tam teraz Po drodze wstąpiłem. Jakby inne państwo. Spłacili się do samej Moskwy. Żyją zgodnie z konstytucją. Dańko Ławrin ma własną olejarnię i młynek do kaszy. Pozwolił mi się ogrzać, przywitał jak najbliższego, zabieraj swoich, powiada, i przenieś się do nas. Władza radziecka, powiada, buntu wam nigdy nie przebaczy. Lemki, Prisiu, to nie to. co my, to chytry naród. Uciekli kiedyś od cesarza austriackiego to i od kolchozu uciekną. Bez buntu, po dobremu. Zgodnie z konstytucją. Znają się na wszystkim. Sam Lenin mówił, powiadają, że to sprawa dobrowolna. Tylko Zielone Młyny mogą nas uratować. Innego wyjścia nie ma. Ja nie mam innego wyjścia... Zięć Wałachów jest tu?

— A gdzie miałby być? Wstąpił do kolchozu.

— Klarnetu mu nie uspołeczniłi, jak nasz pług?

— Gra Wałachom... Prawie co wieczór. Jak tylko wiosna nastala.

— Chcą, żeby tam przyjechał. Stary klar-necista umarł, więc chcą na to miejsce jego. Ci zwariowani Lemkowie nawet kroku nie zrobią bez muzyki. Piwo tywrowskie, muzyka, tańce co sobotę... Gdzie tam naszemu Babilonowi do Zielonych Młynów! To tak jak Glińskowi do Szar-gorodu. Inny świat.

Następnej nocy Jawtuch przyszedł do nas i zbudził ojca. Wałachowie nie wiedzieli jeszcze o jego powrocie, dlatego ta nieoczekiwana wizyta zaskoczyła ich. (...)

— To ja. Czornohorku.

— Jawtuszek? (...)

Jawtuch odszedł, a ojciec, włożywszy buty i narzuciwszy świtkę, wyszedł za nim. Ojciec cenil bardzo Jawtucha za coś, czego nie znajdował w żadnym z babilończyków. Otóż tylko on jeden przychodził od czasu do czasu wieczorem i prosił: „Tak mi smutno na duszy, zagraj mi coś na klar-necie”. Ojciec wyjmował z futerału klarnet i grał tylko dla niego lemkowski melodie albo improwizował na ich tematy. Jawtuch słuchał z wyraźnym wzruszeniem, a potem odchodził w milczeniu. No więc ojciec mówił tym głuchmakom Wałachom, że Jawtuch jest wrażliwy na muzykę jak rzadko kto.

(продолжыня наступит)

МАРІЯ МАЛЬЦОВСКА

Материна свічка

(закінчєня)

В терапії єм продовжовала дале. Лем тота бісїда материна ся мі не любила і єй лівый бік. Рука і нога надале были мертвы, студєны, без жывота... Уж пару місяців єм з ньов нарабляла, а то ходем раз до дня, кєдь не трираз, а результат ся мі не вказовав никакый. Або був мінімальний. Мати ту-там выповїла даяке слово, але то было вшытко. Не могла рушыти ногєв, руков. "Болить, болить", - лем тїкво знала повїсти. Прїмар повїдав, же моторїчность тїла тїсно звязана з рєчєвым центром в мозку. А кєдь ся злїпшыть єдно, так і другє ся буде злїпшовати. Хотїла єм му вїрити. Была-м терпєзлива, як Христос на хрєстї, не здавала-м ся. Ани-м не думала ся здавати, бо як перєстати в ділі, котрє-м зачала? Тотє єм не мала нїгдє у своїм звьку. Фурт ся мі видїло, чула єм цілов своїв душєв, же ся то мусить подарити, же мати зачне кывати із своївєв невладнов ногєв, же зачне рядно гєворити... Кады єм ходїла, тады-м ся молила ід Господовї, жебы вчув мої просьбы, жебы-м ся дочєкала перємогы над материнєв поражков, жебы єм єй покорила своївєв ласков, денноденным цєвїчїньом...

Вшєлїякы спєсобы єм вжывала, лем жебы-м досягла свою мєту. Може, то были даколи аж драстичны спєсобы... Серцє ся мі краєло, кєдь єм з матерїєв цєвїчїла, а то од кїнчїкїв палыцїєв аж до голєвы і навспак, кєдь матери слызы болєсти текли долєу лїцямь, але я не перєставала. Тямлю, же мати ся при тых слызах усмївала...

Моєя дорога мамка... І она хотїла ту самєу перємогу, як я, перємогу над смєртью...

— Мамко, вы шї будете на моїй свадьбї танцьовати, лем ся снажте, — так єм їй гварїла.

Мати лєм склїпкала очїма і нич мі на то не знала одповїсти, бо то залежало од єй органїзму, ці то вытримать, або ці ся стане даякє чудо...

Раз за ньєв прїшов нянько до шпыталю. Вошов до цїмры, зняв калап, як у цєрквї, і попозєрав ся на матерїє.

— Жєно, вставай! — гварить їй. — Тадь, бандуркы трєба копати, а ты ту фурт лежыш. Зїв бє-м даякый кнєдлик, а не є мі хто наварити, — і прїступив ку нїй блїже.

Мали сьтє видїти тотє його гласканя! Може, нїгдє так своєу жєну не погласкав, як на шпытальскый постєли. Было в нїм вшытко - і ласка, і просьба о одпушїня, кєдь їй даколи ублїжыв...

Боже, а як брат Янко з Войчїць прїшов ку матери! Я якраз з ньєв цєвїчїла. Гварю:

— Братє, оле, мі помєсь! Двїгни єй. Повєдємє матерїє на заход.

Янко терпєзливо єй вїв зо мнов на заход. Кєдь сьмє ся вернули і хотїла-м, жебы єй дакус помасїровав, бо, гварю, од того масїрованя залежыть єй выздорєвлїня, Янко, якый бы не був хлоп, гварить:

— Не годєн єм. Лєм ты з ньєв цєвїч. Я тї дам за то, што будєш хотїти, лєм ты єй дай до порядку.

Так і было, брат Янко, на знак вдякы, же-м ся старала о матерїє, мі подарєвав ляднїчку. Чув ся вїноватым, же не годєн быти коло матери каждый дєнь, як я. Нї, нїгдє єм му то не вергла на очї. Лєм, кєдь єм му хотїла дати грєшы за ляднїчку, не взяв.

— Тотє ляднїчка нич не значить протї тому, што ты єсь про матерїє зробїла. — так мі тогды одповєв мїй старшый брат Янко, котрый у своїм жывотї нич не зазнав, лєм тяжку роботу коло стайны, котрого выроблєны руку, як лопаты, нїгдє ся не мочїли в Чорнїм цї Ядранскїм морї. Мїй дорогый братик! Як ся подав прїсно на матерїє!..

Не выповїла-м вшыткы свої зажыткы в материнїм шпыталю,

може, єм не оцїнила каждого і вшытко, што мі прїшло до дорогы при ослободжїню матери од смєрти. Час стєрать деталї і мої слызы, котры єм проляла коло материнєй постєлї, мїй пот, котрый змочїв моє тїло, кєдє єм з ньєв цєвїчїла, але на найкрашшєу прїгоду не можє забыти, як не можє єй не описати...

Блїжыв ся кєнєць рока, надходжали святкы католицькы, потїм нашы руснацькы. Вонка мєрзло. Падав снїг. А моєя дорога вєла не нїгдє індє, як ку матери. Было вжє то 6-ого януара. На оддїлїню панєвало тїхо. Нїхто ня не заставєвав. Ішла-м, як на гєтовє. В ташцї єм несла дарункы - бїлы пїдколїнкы, красну сїню квїтковану нїчну сорєчку, всьякы лакєтїнкы - помаранчї, бананы, а чудом ся мі подарїло зєгнати грєзно і пару сачкїєв цукєрлїкїєв - мєнєтоловы, гашлєркы і бєнпарї. В ташцї єм мала і мїсєчку з пїрогами, голубками слїєвчанков. Ходем дашто із щєдрєвєчїрнєй вєчєрї. Пїд лазухєв єм несла малєу умєлу ялїчку, котру єм хотїла аж на мїсцєу прїпарадити. З тьма вшыткыма дарамь вступїла-м до материнєй цїмры.

— Мам, днєськє Сятый вєчур, — гварю їй.

Мати лєжыть в мїрї, ани ся не кывать. Лєм кєдь єм зачала розбальєвати дарункы, парадити ялїчку, котру єм поставїла до сїмдєцьєвой склянкы, мати ся прєбаторїла і зачала прїнїматї свїт коло сєбє.

Посадїла-м матерїє на постїль.

— А тєпєрь ся будємє молїти, — повїла-м. Днєськє є Сятый вєчур. — Отчє наш, їжє єсї... — зачала-м і позєрала єм на матерїє. Видїла-м, як ся єй уста намагють і накєнєць прогварїла:

— На нєбєсї, да святїтьсє імя твоє...

І продовжєвала цїлу молїтву.

Я не дыхала, чуťя мї заляло мозок і сєрцє. Мати красно выслєвляла слова...

На то зачала слїєвати: "Коли ясна звїзда з нєба вєходїла..."

— ...тогды Прєчїста Дїва Сьна породїла", прїдала-м ся ку

матери. А придали ся ку нам вшыткы жены, што были на цімрі.

Ні, на тот момент не можу нігда забыти, як і на то, кедь ем ся мамкы попросила, як і стораз, тисячраз передтым, як ся пише, мати мі з грозьбов в голосі одповіла, чисто, красно, зрозуміло:

— Та шо єсь шалена? Ты не знаєш, як ся твоя мати пише? Тадь, Анастазія Параскова, а мала-м сім дітей. Єдно мі вмерло в часі войны, а Юрко ся затопив в Оставі на купалиську. А мої сусідкы - Маря, Наця, Анця...

— Мамко! — лем тівко ем выкрикла і зачала-м ей обнимати. — Та вы уж бісідуете, як ся патрить! Мамко, золотенька моя!..

Така была наша красна стріча на Сятый вечур з матерьов. В тот момент, кебы ня мати набила, та бы ем прияла, як найвекшый прояв ласкы. Вшытко бы ем їй одпустила. Могла ня бити, гнівати ся на мене, ображати ня, вшытко їй было доволене. Лем кедь говорила, лем кедь говорила... Лем кедь ся їй навернула бісїда, о котру сьме обидві довгы місяці бойовали.

Прецінь, настав тот день Д, - скакала-м од радости, кедь ем ішла на автобус з чїслом пятнадцять, жебы ня одвіз на слободарку.

На другый день ем такой была коло матери. І чекала ем, же чудо ся буде продовжовати. І продовжовало ся. Мати говорила. Описовати свою радость не буду, бо ся не дасть описати, як ся не дасть описати на пару сторінках перемога над смертьов, котру ем сама пережыла, кедь мати двигла невладну ногу.

Вшыткы сестрічкы ішли позерати на матір, як на чудо. Мати

ся поставила сама у кріслі, до котрого сьме ей посадили і стояла, як кральовна.

В тім моменті ем сі усвідомила, же ся оплатило матери мене породити, же ся мі оплатило їй присвятити свої найкрашшы місяці. З перемоги над смертьов ем ся тішыла, як мала дітина і в тім моменті ем сі ани до глубины не усвідомлювала, што-м зробила. Передомнов, стояла мати, котра говорила, котра кывала з лївов ногов. Руку ся не подарило захранити. Ші ем мала надію і на руку, кедь мамку брали на санітку до Чех, до уставу Мілешов, де ся о ню мали старати мої дві сестры і прїмар Вайденгофер, але уж на тот час мої силы были вшыткы вычерпаны. Зробила-м вшытко, што ем могла.

І зась сестра Геленка, як ей дома кликали, Влена, ся везли з матірьов до Чех, де тота была пів року, а де ся лем зліпшовав ей став, де зачала ходити, говорити, правда, лем найближшы їй розуміли, але то стачіть, як стачіть і то, же ші жыла, же была коло нас...

Час втікав, мати жыла зась з няньком в Потоці, зась ем бігала то гев, то там, але тішыло ня, же мам з кым поговорити, вказати свого сына, мужа (не знате, але меджі часом ем ся выдала - на свадьбі був нянько, мати нас чекала дома у моім єдноізбовім кварталю терпезливо, покы ся нянько не вернув), коло ся повторьовало - обпераня, варїня, кликаня дохторів, аж покы не вмер нянько. Намучів ся, неборак, і коло матери...

Мати на погробі сідила коло няньковой труны спокійно, ші мене втихомирьовала, жебы-м не плакала. Вернула ся їй сила, котру мож было позавідити. А то сі гварю, же люде, народжены в знаміню Ваг, таку силу мають - є то покій, скромность і розвага.

Тото вшытко у собі мать моя мати, котра днеська жыє зо мнов. Жылот їй продовжыла моя Наталка, котра пришла на світ онедовго, як умер нянько. Мали бы сьте видіти, як тота жена обжыла, як ся застарала - чім мі мать

помочі. Но, чім же мі могла помочі моя любя мати, кедь ем принесли Наталку домів із шпыталю? Были то ей красны сині очі, котры ня втихомирьовали, кедь ші ем плакала по породных болестях, была то ей права рука, котра кольсыла Наталку в постілці і складовала пеленкы, був то ей красны голос, котрый співав колысанкы моїй дівочці Наталці. Якраз тото, якраз тото стараня о мою дівочку ей і продовжыло, жылот. Не могла же она ся призерати на мале сотворїня, а не співати му, бо колісь так робила при своїх сімох дітях, не могла же тота, красна душов жена, не кормити, часто крадком (бо, я - мати, ся тримала предписів) пішкоптами маленьку тримісячну дітину, котра ся на ню зачала усмівати. Постілька была розчїнена од колысаня, стїна - пошкрябана од постількы, але бабка сі повнила свої повинности акуратно. Шо день - то був ей жылот, шо минута - то продовжовало ей силу, помагало жыти... Ненадарьмо ем матери гварила:

— Ші мусте Володька до школы поблагословити...

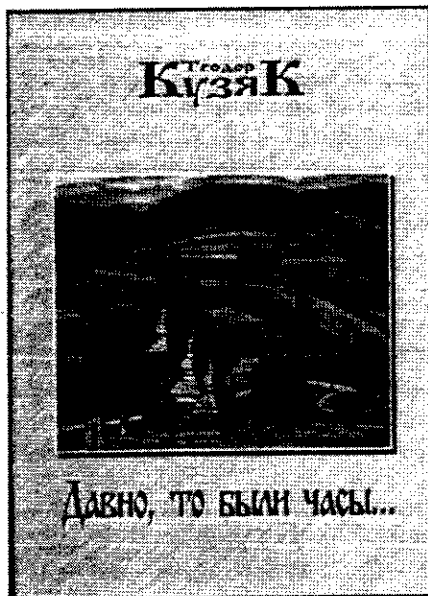
Поблагословила. І другу мою дітину - Наталку...

Недавно мати ославила своїх 83 рокы (80-ку сьме ославили в Руськім Потоці за прїтомности вшыткых ей знамых, кум, і так дале). Кажда днина, котра мине, є про чїлу нашу родину великым щастям. Мати є ту. Сива, красна...

Наша мати (час од часу на ню прийдуць попозерати мої сестры з Чех - Анця, Влена, Йїла із своїма мужами - Янком, Міром і Іваном, брат Янко із женов Анцьов з Войчїць із своїма дітми, внуками і правнуками), забывать мена своїх дітей, мылять сі їх, але є меджі нами, а якраз она звязує цілу нашу родину з крайом, з котрого сьме вышли. Є світлов нитков, прядивом, котре ся ші нікому дотеперь не подарило розторгнути...

Покы світить ей свічка, поты сьме ведно, і хоць так далеко єден од другого...

Бодай бы світила холем до сто літ...

Федор Кузяк, ДАВНО, ТО БЫЛИ ЧАСЫ Редакция і вступне слово - Володислав Грабан, Вид. "Наша Загорода", Криниця, 1999, стор. 144, ISBN 83-910742-5-0.

Чытал ем Кузяковы творы не лем парунадцет, але і парудесят років тому. Лемковскій дух жие на выгнанню - допис поміщений в календарі Лемко-Союза на 1958 рік шокувал сьмілістю. Товды в Польщы, не мож было публикувати таких текстів. Чытал ем того, деси в 60-х роках, як ем кус підліз... Чытал ем Кузякове Повернення з фронту, коли ем го поміщав в другым "Голосі Ватры", на 1985 рік. Плакал ем як дитвак. Ой, якій мягкій, чловек іщы парунадцет років тому был... Был?.. І днес, коли взяв ем до рук представляну ту книжку, коли сіл ем спокійні до чытання, вернул зас і до Повернення... - стискало мя в гыртани, хоц ся мі видит, же стиснути мя уж нич не годно. І подумати - то тот сам, вічно жартуючий, на друкуваных картах і в штоденным жытю, Кузяк. Незмірні трафні видит його душу і його писаня Володислав Грабан - редактор книжки, автор вступного слова в яком пише:

Творчіст Кузяка насяжнена рефлексійом і гумором - одночасно великом любовю до рідной землі, до села в яком пришов на світ. (...) Кузяк то болячий гумориста" - бо часто його гумор болит, еказуе нашу наівніст, не раз глупоту, косым "Ташковым" оком творит образы минулого, і не кланяет ся большанам, не грає мелодії, на яку ждали штотоз то новы володаре.

Так - "болячий гумориста", хоц я тоту найкоротшу характеристику чловека і його творів виділ бым не лем в

болю з причины наших хыб, а і в тым, же Кузяк потрафит выкликати по болю слезы сьміху. Тот остатній - сьміх, гумор - є в него очевидні основом, підметом. Кузяк, так як ем рюк выжше, сьміє ся заедно, але попри тым потрафит быти ліриком і патріотом, не декляруваным, помпатичным, а глубоко природным. То не є легке, не каждий вроджений комік годен заграти поважну роллю. Кузяк потрафит. І вшытко то-то вміщат в народний лемківскій ґрунт, ци - радше - черпат з него, кормит ся ним. І вшытко того, при своїй народности, не бодє ся з днешністю, не явит ся холашнями на Елізейскых Полях, а остає сьвіжым, натуральным і для сучасного сьвіта. Як добрі зроблена фольк музыка.

Барз цінном в Кузяковым писаню є порівнальна чыстїст лемківской бесіды і ей запису (ту похлон, очевидні і Редакторови). Гварю - порівнальна, дайме на то, з сучасныма текстами на "Лемківскій Сторінці", же зацитую: *...Минали довеги віки в поганьскых іщы Карпатах і гнески юж ніхто назна, штотоз в них діяє.* (НС -ЛС 48/99) Кед бы іщы было: *што в них діялося, та бым стерпіл.* (Штотоз з Вами дє, Сусід Семан? Деся поділи чудови часи? Пишете далі прекрасні, але... тот запис наравду шокує.) Не буду приводил примірїв з "Ватры", з інчых выдань, в тым і книжковых, яки дослівні потворят нашу прекрасну бесіду. Не буду приводил, бо не на то місце в тым текстї. Текстї о писаню Кузяковым, котре редактор так характеризує:

Кузяк оповіданя "малює образами" - чудовом бесідом середньої Лемківщины одтєсрює минуле. Минуле добаалєне субєктивнима спостереженями. З його засобу слів, давной складні, мож бы одзеркалити чысту мову - яку добрі буде розуміти схід і захід Лемківщины.

Так, то правда, же добрі ю буде розуміл схід і захід Лемковины (кед бы не розуміл, была бы то уж трагедия). Та не в тым діло. Кузяковий "чыстїй мові" дал бым в 10-пунктовым можливым приділі високу оціну - 8. Чом не десят? На "десятку" нас іщы наразі никого не стати. Чом товды не девят?

(Не будеме ся ту сперати о кінцівку часослів минулого часу, третьей особы - ("ив", ци "-ил"), ци о інчы "крючки". То справа окремой школы, лізрїня.)

Кузякова "чыста мова" є лем позірні чыста. Бо вшыткы уж, міцно асимілюваны, так бесідуєме. А призрийме ся їй ближе: "пльоткуєвати" (стор. 13) то "чыстїй" польонїзм, по лемківскы треба того выразити образowo, в контексті - *розносити чуткы, райбату*

(языками)", подібні польонїзмом є "тамуєвати" (13) - *сперати, гатити*, ци "гуз" (15) - *гырча*. Інча справа - то форми такы як: "днів", "разом", (13), "убраны" (14), де красше і доправды по лемківскы было бы - *дни, враз, позбераны*. Іщы інча справа, то такы высловы як: "їздити на конях" (18), замїст *носити* ся. Вшытко то - на кілках лем сусідніх странах. Мож сой єднак вшытко дарувати. Адже, при загальній високій оціні і писменника і редактора, не сут то блуды великы. Але преці мож і выповісти свою думку - жебы, спомагаючы ся взаїмні - старати ся быти штотоз ліпшыма. Заувагы не сут конечні по то, жебы звертати на них увагу, та на єдну іщы ся здецидує. Ходит о коротке словечко "ци", писанє в предметовым выданю як "чи". Не буду ся ту мудрувал, представляю лем примірї з джерел, барз авторитативных:

А коли оутихло оу пеклі, почали ся діяєлы збирати по той войні и страху, и стали надзырати оу пекло и прищкати и смотрѣти, цѣ зостал хто по том страху оу пеклі?

(Ужгородскій рукопис, XVIII стол.)

Грамматику, глаголю,

щубы не можно зложити,

И сію яєи миру вєсєму предложити,

Дабы и нас мизєрных Руснаков

Не судили вєі аки спростаков...

(Арсеній Коцак, 1737-1800!!!)

Цѣ не іде ти до плачу, // як видиш нужду седлачу?

(Александр Павлович, 1819-1900)

...цѣ не жаль ти будє, // кидь мене на цынтарь // одпровєдєят людє?

(Іван Мигалка, 1863-1931)

Бо цѣ-м годєн позабыти нашу горску красу...

(Іван Русанко, 1890-1960)

Цѣ помнєш Лємку // як дзєвонит церковной дзєвн...

(Павел Стефановскій, р 1932)

Цѣ ты и в тозі бьєсь дєржавє куфры?

(Іван Петровіч, 1945)

Мамє перегляд часу, території і люди. Нігдє, николи і ніхто спосеред Лемків, карпатскых Русинів не бесідувал "чи". ЦИ нашом рольом є тот стан зміняти?

Вірю, же было то лем не до кінця передуманє засуґєруваня ся чымси. Вірю же "Наша Загорода", же Володислав Грабан выдаєт несдну іщы цінну книжку. Таку як *Давно, то были часы* !!!

*) - польське "plotkować" (російське "сплетничать") даєт ся на українське преложити тіж лем як "розпускати плітки".

ТЕОДОР КУЗЯК

вродив ся 1926 р. в Бортніи пов. Горлиці. Выселений в 1947р. на Західні Землі. Народний маляр, автор гуморесок, оповідань. Як пристало на вірного сына лемківської землі, одкупив стару хыжу і єдном ногам повернув до Бортного з Ряшова. Хто не зна Феця Кузяка, то може знає: Юрка Бортняньського, Гриця Быбля, Нестеря Чепігу - бо під такыма псевдонімами "воював" він на лемківських сторінках "Нашого Слова" довгы рокы, почынаючи од 1964. Выдав 1999 р. збірку оповідань "Давно, то были часы...". Нашли ся там такы оповіданя, як: "Війтовий суд", "Млинці з Высокого Магурича", "Гудах Микыта в небі", "Таке было мое

дитиньство", "Семе не крад, бо...", "Єден ден пастушого жытя", "На службі", "Велия", і інчы, якы описували минуле Лемківщыны. Творчіст Кузяка наслхнена рефлексиям і гуморам, а одночасно любовю до рідной землі, до села в якім пришов на світ.

Розмалюваний на полотнах Кузякам лемківській світ, сплетений є органічно з карпатском земльом, з жытьом автора. Товаришым ім спільна атмосфера, наново родит ся минуле, уявляють ся правды історії, краса і легенда давной краіны, званої з тепла - Лемковином. Тото што перестало існувати матеріально, по чім затерто сліды, даує нам розписаныма полотнама, залюблений в країні зеленого світла - Теодор Кузяк.

Велия

В зимовий, морозовий ден, Митро высів з автобуса на засьніженім пристанку. Постояв хвилию, потім зашмарив торбу на ліве рамено и підпераючи ся палищом, рушыв перед себе дорогом што скручала до блиского му села. Приїхав з Заходу, з далекой Зеленогірщыны на свята Різдва Христового. Мав ту прещін ишы родину. Коли перешов деси півтора кілометра крутом дорогом, яка пняла ся штотраз выще медже лісистыма, покрьгыма сьнігом горами, то мороз зачав го юж добрі шыпати в уха. Пристанув на хвилию, зняв шапку-ушанку, розвзязав наушники и наложыв ей зас на голову, накрываючи добрі уха. - Мороз як фрас! Можна уха одморозити - подумав, и рушыв перед себе. Ишов помалы, на дорозі никого не встрічав, была неділя: лем раз переїхав трактор, але в противну сторону. Было добрі по полудни, коли дішов на край свого рідного села. Затримав ся на хвилию, там де колиси стояла перша на краю села хыжа. Змучений, положыв торбу на дорогу, зашыв до сьнігу палицо, вытягнув з кышені плаща папіросы и патычкы, скресав и закурив, затігаючи ся розкішно острым дымом, посмотрив довкола по горах.

Сонце юж заходило, освітлены його лунами лісисты верхы, покрьгы тепер сьнігом и інейом, выглядали як бы іх дахто обсыпав сріблом и кришталами. - Боже - подумав Митро - горы мої рідны, коханы верхы, кільки раз на вас смотрю, а насмотрити ся не можу, на тебе Старий Верху, на тебе Чершальо и Дебрьо, и на тебе Высокий Щобе. Кільки то раз перешов я ваши хырбеты своїма босьма ногами? Трудно зрахувати. - Ех, молодіст моя, де ты?

Як в калейдоскопі майнули перед його очами пережытя; дитиньство в ріднім селі, а потім війна, страшны рокы окупащї и поневіркы в т.зв. "бавдинст", потім вызволіня през Червену Армію, до котрой вступив яко доброволец, разом зо своїма колегами, де по короткім

перешколіню в Рабці, пішли на фронт. А там на фронті, на Чеській землі, деси під Оломунцьом дістав двома осколками, єднім під ребро, другим в праву ногу. Потім дост довго лежав в шпыгали. Коли з нього вышов, то війна юж ся закінчыла.

Вернув до рідного села, де застав вітцівську хыжу без вікон, з розваленым печом, бо родина його выехала далеко на Україну. Не поїхав за ними. Допровадив хыжу до порядку и замешкав в ній, жыв, бідував як лем міг. Зрештом, не він єден хапав ся ріжных робіт, де лем ся дало. За марны грошы робив в лісі при вырубі дерева, и при дорозі де копав ровы, возив каміня на тачках. Часом "скочыв" по тихы за границю, на Словакы, жебы загандаювати и доробити пару центів. Лем, же втовды, ночами зачали приходити ріжны "вызволителі". Єдны обіцяли, же буде Польща така, як за санації, другы, же буде якась вільна Україна. Єдны рабували, другы брали – што на єдно выходило. Митрови забрали сирій солдатській шпынель, скірні, шкарпеты – цілий фронтый добыток. Зас тоты што приходили в ден, тамтых глядати и поборювати, то тіж никого по голові не гладили.

Надышов 1947 рік. На яр, Митро посадив загін компери, посіяв пару загонів ріжного зерна, яршо, оркішу, вівса и ярого жыта. Буде на початок – тішыв ся. Весна того року чудова, крас росло вшытко, и зерна, и травы. Але єдного червцьового дня пришло зо села выйти...

На заході, де ся нашов, не лем Митро, найперше робив в Пегеєрі, потім пішов до фабрики. Оженив ся, як юж му "стукло" сорок років. Мали єдну дітину, дівчатко. Олесю, але померла не дочекавши року. За недовго жена згынула трагічно. З того горя Митро так посивів, же знаємы го не познавали. Остав сам, мешканя замінив на мале, єднопокойове, але тепер для него старчало, аж надто. В фабриці Митра шнили, яко доброго и сумлінного фахівця. Раз пропонували му функцию бригадира, але Митро одмовив. И так Митро став "рядовым" робітником. Перестрілена нога давала ся штораз більше вознакы, іздив и по курортах, а она з часом боліла штораз барже. На конец, по понад тридцетьох роках работы, пішов на пенсію. Тепер має дос часу жебы одвиджати рідну Лемківщину.

– Но, але єм ся задумав – рюк сам до себе. – Мороз, ани довше не даст постояти. Сонце юж давно зашло. Митро зашмарив торбу на плечы и поспішыв горі селом. Юж зачало ся змеркати, коли дійшов до отуленой загатом хыжки свого родака Василя. З хыжки ніхто го не відів, бо вікна были замерзены, лем з загаты выскочыв великій кудлатий псиско, гавкнув охригло два раз, але перестав и зачав приязно вертіти хвостом.

– Ход ту, Бровку, ход, познав єс мя старий, га? – повів до пса Митро. Погладив по кудлатій голові задоволеного пса, и гвошов до сніи. Отріпуючы черевікы зо снігу, закував до двері.

– Прошу – почув з кухні голос газдьїні.

– Дай Боже, шестя! – з радісьом в голосі поздоровив Митро.

Газдьїня Олена обернула ся од пеца и закричала:

– О! Митро! Вітай в нас, як добрі жєс приїхав. – Выгтерла руки о фартух и привитала ся.

– Діти! Ходте видіти, хто до нас пришов!

З другой кімнаты влетіла до кухні Васильова дітвора. Найстарша Анця, середуца Оля и наймолодший Петрусь.

– Уйко, уйко Митро! – всі трое зачали обніматн уйка.

– Лем мя не задусте – жартував Митро.

Юж Оля знімат з уйка плащ, а Анця наливат чай до горията.

– О, ніт – гварит Митро – не буду ани пити, ани їсти. Зачекам на вечерю, юж од сніи почув єм такы крас запахы, же аж слина тече – и пізрив на кухонну пльгу, де стояло повно горішв, горняток, рынкы и пательні, де ся варила и пекла всяка всячына.

- А, деж газда?

- Є, та в стайни худобу напават, він зараз гвойде.

Но и фактычно, за пару минут входит до хыжы Василь.

- Йой, кого я ту виджу! Витай в нас. - Обняв и обшлував Митра. - А як ес прихав? Таксівком?

- Де там, таксівкы гнес дороги, бо то неділя, піше ем ишов од автобуса.

- Но знаш! - обрушыв ся Василь - ты хыбаль неповажний, та чом ес не дав знати, прещі бым выхав по тя санями. Пара кони стоїт в стайни, дармо сіно жрут, а тот кулявий шкульгат тількы кільометры, а и торба не легка.

- Дай спокій, Василю - гварит Митро - я для приємности хотів ся перейти піше, посмотріти на красоту гір и подыхати свіжым гірскым повітрём.

- Тіж мі приємніст - буркнув Василь - двадцет пят градусів морозу на дворі. При дыханю такым позітрём, зубы можна одморозити.

- Е, там - махнув руком Митро - колиси більшы морозы были и не замерз ем.

- Але колиси, мав ес двадцет років, а не шістдесят, и здоровья не гнесьне - обставав при своїм Василю.

Іх бесіду перервала Олена.

- Но, вечеря зараз буде готова, а тепер згідно з нашом традиційом, идте на потік ся вмыти, и до стайни худобі хліба дати.

Так виштыкы, крім газдыні, пішли вытоптаным сьлідом в сьнізі до потічка. Василь сожыром переломив лед.

- Але мороз! - гварит - недавно ем прорубував, а смотр як замерзло.

Перший Петрусь набрав в пригоршцы воды и хляпнув си на твар.

- Бррр! Яка студена! - запищав и погнав до хыжы, лем ся сьніг за ним закурив. По ним, рівно скоро полетіли Анця и Оля. Зас Василь з Митром по три раз набрали в долони воды, обмыли лица и помалы з повагом, шепчучы молитвы, вертали домів. В хыжы вытерли ся ручником, потім Василь взяв хліб з обрусиком и пішли разом до стайни. Попереду ишов Петрусь зо свічком. В стайни Митро и Василь одламували по фалатку хліба и давали худобі: коровам, коням, улям и телятам.

Вертаючы назад, еден взяв з боїска наруча сіна, другий соломы, а коли входили до хыжы, повіли разом:

- На шестя, на здоровя, з Рождеством Христовым - Христос Раждается!

- Славити Его! - одповіла Олена.

Сіном застелили стіл, а солому розложыли під столом и по лавках. Олена накрыла стіл білым обрусом, на середині поставила горнятко з зерном, до котрого встромила засвігену свічку, а на тарілку поклала покроєну просфору. Потім разом одспівали "Рождество Твое Христе Боже наш", и кожде брало по куску просфору - так складали собі жычыня.

Дай Боже, жебы за рік зас зме ту, при тім столі, шасливо засіли до вечері в добрым здоровю! Дай Боже, дай Боже!

Найперше іли сіль, хліб и чеснок, потім кеселицо, грибы, компері.

- Лем ся од разу не напыхайте! - остерегла Олена, бо мусите попробувати виштыкых дванадцетьох страв - и подае на стіл мискы, едну за другом. Капуста, фізоля, горох, біб, перогы з яфырамы, з капустом, голубші з грибів. Василь бере фляшку и погарик.

- Но, дай Боже здоровя! - бесідуе голосно. Дітьом наливат солодкого, легкого вина. - Лем ся мі не впийте - жартуе.

- Я хочу палінкы - одзывает ся Петрусь, бо повідают, же вино то лем для баб, а я прещі

хлоп, но ніт?

– Я ти дам палінкы, смаркатий, лем си возму кочергу – погрозила сьнови Олена.

Постівали спільно коляды. Створив ся прийемний родинно-святочний настрій. Вечера добігала до кінця.

– А тепер ходме до покою – повіла Оля – най уйко посмотрят на нашу яличку. Перещли до другого поміщяня, де од кафльового пеца розходило ся приємне тепло.

– Е, та крас мате прибрану яличку – похвалив Митро, а найважнійше то, же не штучна, а як приємно пахне!

– А, бо нашы няньо не хотят штучной, повідают, же як не буде правдивой, то не хотят жадной.

Посідали коло стола, яличка розсвітляла покій різнокольоровыма лямпочками.

– Выключ мі зараз тот телевизор! – кричав на Петруся Василь. – Хоц гнес най буде од нього спокій. Заколядуyme дашто.

Анна зачала гардым сопраном коляду "Во Выфлеємі новина, діва зродила сьна", за ньом підходили други, Василь з Митром охочо ім помагали. Лунала коляда, една за другом, часом лем Аncia перерывала, коли хлопци мылиан.

– Ноле няню, перестанте бырчати, бо мате голос як захрипнена ворона.

– Смотте, яка мудра – обрушыв ся Василь – я не бурчу лем сьпівам басом, а зрештом одкаль буде добрий голос, кед в горлі засхло, цілий ден человека голодом морят, бо піст, вечеря тіж пісна. Ноле Митре, переполочеме кус гыртан – моргнув Василь и наляв до погарика – дай Боже здоровля!

– Дай Боже, и тобі – розсьміяв ся весело Митро.

Лем раз під замерзеньыма вікнами задзеленчав дзвіночок.

– О! Колядники! Колядники идут! – закричали враз діти.

Вишьткы вышли до кухні. Отворяют ся двери. – Можна? – долетів голос зо сїни.

– Просиме, просиме!

Входят до середины, аж мороз од них бухат – Христос Раждається!

– Славите Его! Просиме ближє!

Єст іх хьбаль з десятиро, вишьткы красьні поубераны. Ірод, царі, пастырі, Ангел, Фарисей-книжник пейсатий, и други, а римскій воін выстроєний так, якбы пришов просто з когорты кесаря Трояна. Одограли коротку сцену з вертепу и одсьпівали пару коляд, а сьпівали красні, гармонійно.

– Ноле, панове колядники, сядте, одпючнитє кусьцьок – запрошує Василь и підходить з фляшком и погариком в руках.

– О, ніт, дякуєме! – спішьме ся барз, мусиме обыйти село, а по півночы треба ити до церкви, жебы встыгнути на "З нами Бог", бо декотры з нас сьпівают в церковнім хорі.

Але были и такы што выпали по погаріку палінкы на стоячо. Подякували, зложыли газдім святочне жычыня и пішли дале, в темну святочну ніч, жебы нести людям радіст Христового пришествя. В Васильові хьжы тепер навязала ся дискусия о колядниках, іх гардім сьпіві и представліню вертепу. Лем Митро схылив голову над стіл и думав: – Боже ци я ишы дочекам такого Свят-Вечера як гнесній. Бо хотів бым, жебы остатній в моім жытю, був такій як тот, з блискьма людми и на рідній землі. По його поморшєнім лиці текли сызы и пропадали в густьх, сивьх баюсах.

Петрусь підьшов до мамы и шеігучи ім до уха, звідав ся:

– Мамо, чого уйко плачут?

– Тихо буд – одрекла Олена. – Ты ишы за малій, жебы того зрозуміти, и сама вытерла заплаканы очы. Василь встав од стола, выняв з шафкы наступну фляшку и забєсідував:

- Ноле, перестанте ся мазати, прещі гнес Святий Вечер, заміст ся радувати, то они плачут, але самому сызы показали ся в очах.

- Боже дай здоровля!

- Напий ся адорів! - але мі лем кашку, на здоровля - одрюк Митро.

- Маш правду, Митре - на гнес юж буде дост - зарядила Олена. Тепер лігайте спати, бо о треті над раном треба вишыткым нам стати до церкви. Не поможе ани святий Боже, зожену вас з лужок.

Вишыткы полігали спати, ялічка освітляла покій, в хыжы было тепліцько. Діти скоро послули, лем чути было їх тихе дыханя, внет почуло ся храпаня Василя, лем Митро якоси не міг вснути, лежав, покурював "популярного" и роздумував о тім, як тіж рік-річно ходив зо звіздом колядувати. Лем, же втовды люди наших было полне село, а и хыж было хыбаль зо штырі раз більше, як гнес. Два дни треба было ходити колядникам, жебы ціле село обыйти. А гнес? Його роздумуваня перервало гавканя пса Бровка, за хвилю зчеберчав будильник. Олена перша зорвала ся з постелі:

- Діти! Старий! Митре! Час ставати! - закричала и засвітила світло.

Од дороги чути было скрипіня снігу під ногами. То люде ишли до церкви, жебы не спізнити на тот момент, коли хор засьпіват торжественно "С нами Бог, розуміте язици".

Фрагмент книжкы: "Давно, то были часы..." выданой в "Нашій Загороді" 1999р.

ЮДІТА КШОВА

народжена в 1967 року в Шарошпотоку, недалеко малой вітчизны угорскых Русинів - Камлошкы. Єст редакторам часопису "Русиньскій Жывот". Понижшы вершы походят зо збіркы "Звук душі" надрукуваной в видавництві "Етникум" в Будапешті 1997 року.

Демокрація у валалі

В Вас хто носит клобук

- хлоп ци жена?

тото ся звідала єдна.

- Та хлоп - повідала друга.

Кед є тепло,

товды лем в кышені.

кед є зимно - правда же

на голові.

На того перша так выкрикла

- Демокрація!

Муж ани не ма клобука!

Я пошу хустку,

а Він чорну "швайці" шапку!

На прядках

Мама мі все бесідували-

як жыли, кед были молоды.

Каждый місяц ишли танцювати,

але лем товды, кед їх пустили.

Цілий тыжден на прядках были

"Ей, тоты были веселы часы!"

Там прями і сьпівали дівкы

а хлопці з нима лем ся бавили.

З полотна пак вітцьови шыли

кошелі, ногавкы і фартухы.

Дома си "штафіруни" рыхтували
вышывали обрусикы, "хібокы".

Ишы їх тепер споминают мама:

"Тоты часы не забуду нигда!"

В Пешті

Так довго єм чекала,

жебы в Пешті быти,

жебы-м го зас стрітила

його очы віділа.

Кед бы-м го гвіділа
што бы-м му повіла?

Чекай ишы, люблю Тя?!
Ци лем того: ид до фраса?!

Уж ес муж

Уж і твою голову завязала
даяка пештанська дівка.
Хоц лем Тя не буду чекати.
Не буду Тя веце глядати,
за Тобом плакати.
Зостане мі і тота любов-памятка,
котра буде жыти
до віка.

Очы

Глядам Вас:
Де сте Вы барвисты очы?
Хцу Вам данго повісти.
До моіх уж веце не смотте -
про мене уж выгоріли сте.

Уж не глядам Вас
в никотрій твари -
нашы дороги ся розышли.

Я ся не бою

Там при гробі
пришло мі до розуму,
же кед гмру
- кого стріну?
Там не буду плакати -
иный живот ня там буде чекати.

Не бою ся.
Кед ня до ямы загребут
тихо зостану.
Уж не буду,
што мі повісте - не чую,
бо ня чекат краший живот
на другім берегу.

МИХАЛ САНДОВИЧ

*доктор архітект - конструктор. Вродил ся в
Варшаві 22.01.1939 р. Запрацюваний не знав,
же має шыроky таланты артистичны.
Одкрыв іх на едній з першых "Лемківських
Осени". Пише вершы, оповіданя, есеі, слова і
музику до твореных през себе пісень. Выпустив
касеты з музиком Славян (в тлі свої
композиції). Од недавна заступця ведучого ГЗ
Стоваришыня Лемків. Жыє в Варшаві, хоц
його думкы кожного дня летят до Ждыні, де
пра-прадідне коріння, де липы і смєрєкы ждуть
на нього в ріднім огороді.*

Мамина лыжка

Осінный ден вересня. Сонце здавало
ся тепле, хоц заступяла го тяжкы, дощовы
хмары. Не взяв парасоля, а прецін може
ляти дощ. Пристанув і зашмарив куртку
на рамено. Передним показала ся дорогова
таблица з нарисом - 3 км. Так то лем три
кілометры до цілю якій наново прагнув
осягнути. Пovýжше, наступна таблица:
"Strefa Przyganiezna" пригадувала, же
можут го замкнути як в пятдесятім пятім?
Ні, то юж не тоты часы. А еднєк дрібинка
страху пригнітала його серце. Так як
втєвды, в пятдесятім пятім нхто го ту не
взьявал і нхто му неказав, жебы він Лукач
- тепер юж немолоди, бо добрі по
шістдесятці - влюк ногы по каменистій
дорозі до свого дому, тепер неіснуючой -
лемківской хыжы...

Раз-пораз затримував ся, жебы
пізрити за себе, на розмошену колорами
долину, яку замикало гірське пасмо лісів.
..... Красьні ту - подумав. Дорога
скручала до ліса. Достойны букы творили
над Лукачом тунель які мінила ся барвами
осени. Тріск ламаных голузя остоніл на

момент перераженого Лукача. По хвилі зітхнув глибоко, коли перелетіло перед ним стадо серен, перетинаючи дорогу. Ішов далі і вибирав сухі місця, минял водом наповнені колеїни.

- Так, то сут колеїни зроблені колесами тракторів які ввозять дерево з лемківського ліса, може з няньового ліса? - звідав ся сам себе. Ряди уложених в штаплі букових кльопів на широкій лісній прорубі, до котрой дішов по чверт годині - потвердили його обави.

- Вырубуют наш ліс гади! Наглі, дуркот мотора роздер спокій ліса. Зза закруту виїхав зелений джип з двома фацетамі убраныма тіж на зелено.

- Czego tu szukacie? - звідав єден з них, молодий і булятий на твари.

- Idę do swojej wsi - спокійно рюк Лукач.

- Tu nie ma żadnej wsi, panie! Tu słowacka granica.

Зір Лукача был холодний і здецидуваний. А тоты двох в зеленых уніформах, на джипі были лем як повторіня з історії. Отрияс ся зо споминів і здецидувано повторив:

- Idę do lemkowskiej wsi!

- Lemko? Ukrainiec! Aleś zawzięty... Wasza wieś może kiedyś tu była. Teraz my to zalesiamy!

Одіхали з гуркотом мотора.

- Залісяют, не своє?! - перелетіво му по голові. Вернув з прорубы на дорогу і рушыв скоршым кроком, жебы встыгнути перед дощом якій надтігав зза ліса.

- Юж близко, юж видно цмінтар - мамротав під носом.

Тесаний, солідний гранітовий мур, околював невеликій цмінтарик, де посередині стоявobelisk. Німецькій напис был юж нечтыгельний. Лем цифра "1915" пригадувала час руско-австрійской войны. Посеред дерев за цмінтаром видно было трираменны хресты, камінны, желивны - похылены і потрісканы. Част з них лежала повалена і перерастала здичавільым крячом. З трудом однашов хрест з таблицьом: Ту спочывае Олена Барна. Вічная памят! То была його бабця. Похылений над гробом завзято вырывал з копчыка дрібну хащыну. Перехрестив ся і вышелпнув: Вічная памят. Зачало ляти. Чи встигне ся сховати перед дощом в єдиній частинці давного газдівства - камінній певниці яка лем остала? Шпотаючи ся на корінях і каменях, дішов до знайомого собі горбочка. Одітхнув з задовоільном - певниця іщы стояла, лем двері на половину перегниты, привалило в части каміня. Одшмарив іх на бік і напер цілым тілом - тяжко, але уступили. В середині вдарив го запах збутвілых дров і листя. На глинястій підлозі денегде лежали решткы дощок і іншы неокреслены фрагменты давного знярядя. Чути было як за дверми певниці ліє силний дощ, остро контрастує з тишом камінной ямы. І незалежно, же певниця то найменше місце в газадівстві, Лукач почув ся ту безпечні. Одгороджений од люди, як пустельник - близькій Богу. Змучыня давало ся вознакы. Сідил оперти о розсыпуючу ся камінну стіну. Приснув. На момент дізрів ся в своїй давній хыжы. При заставленім горцями пецу, стояла мамця і тримала деревяну лыжку.

- Принес компері з певниці - чул, він малий Лукач, і небыл в силі ся порушыти. Стискав в долони палуку плетеного з лозины кошыка, выполненого по берегы газетовыма вырізками, старыма лемківскыма знимками.

- Принес компері з певниці - повторяла безголосно мамця.

- Мушу штоси зробити, мушу штоси зробити - бесідувал сам до себе Лукач, аж почув, же будит ся з несполніня. Дощ праві перестав ляти. В певниці якбы поясніло. Розіздрил ся по кутах. Кавальцьом дощкы розтрібував звалиско землі, листя і дерева.

Заінтригував го точений патык, якій стырчав з куты глины і каміня. Шарпнул. Была то велика деревяна ложка. Очыстил ей з глины.

- Быти може то мамціна ложка? - Мушу штоси зробити, мушу штоси зробити - невыконаний мамин приказ мордував го як во сьні. По звалах камени зачав пропыхати ся гу виходу, але рука натрафила на кавальчык бляхы. Одгребав ню. Была то іх номер хыжы, з цифром "44", зо званьом села і газды. Перетер бляху рукавом. Юж не ляло. Вштурил номер над склепіня певничного входу і станув обік з ложком нібы з берлом, як до знимкы.

- Най тепер тоты в зеленых униформах посмотрят, же його село іщы існує. І довго смотрив в штурену там табличку з написом: Jan Barna, Nr 44 Wyszowatka.

Варшава, Св. Покрова 1/14. X. 1998р.

Однайти себе

Сіра цмінтарна брама. Котрий то юж раз з ряду крочу по тім острові спокою. Блуджу серед лісу хрестів і памятників... і чытам в записаній на каменю книзі душ. "Triede seinar Asche. Мир праху Твоєму. Pokój Jej duszy".

Граф. А. Варшак-Бронішевска

Латинка і ширилиця. Дош, вітер і мороз еднако надгрызли тверде камінне лице записаных слів. Екуменія. Проминуло юж дуже років од перных пошуків гробу, того котрий прихав ту з далеких західних сторін. ГАЛЬАЕ - Француз? Голендер? Німец? Віктор Гальае - отец мамы загьнув в далекій Росії, підчас революційной завірухы. Ту, на тім цмінтарі, лежат його предкы. Так мі повідали мама. Але на жаль, не жые юж ніхто, хто мігбы дашто мі повісти. Отже,

блукам серед хрестів. Тишу цмінтаря розгинат писк желізных колес трамвая. Так, то прецін Варшава і цмінтар не наш, не бескидскій, не лемківскій. То старий евангелицкій цмінтар в Варшаві. Ховано ту евангеликів, католиків і православных. Стаю перед погребнем капличком з пятьома цибулястым баями і православным трираменным хрестом. Над дверми напис "Склеп Фамили Скварцова - 1850". Зазерам через розбиту шыбку до середины. Стырта дошок, лопаты, мітлы. Складжай цмінтарных знарядів. Нагло в тім звалиску достерігам отворены пальші руки яка двигат ся до горы! Юж по хвилі цмінтарний дозорні отверат двері капличкы і з трудом выгрібуєме чудову фігуру рознятого Ісуса - праві натуральной велькосты.

- Dlaczego tu? - звідую по польскы цмінтарного дозорні.

- Leży tu chyba ze sto lat. Podobno przed wojną w głównej kaplicy powiesili nową, tę zdjęli i wyczucili do prawoslawnych.

В заряді цмінтаря поясням:

- Szukałem grobu rodziny mojej mamy, z domu Galle. Tymczasem w prawoslawnym grobowcu znalazłem ogromny krucyfiks. Czy może być mój?

- A pan kto?

- Ja? Lemko po ojcu i dziadku, ze Zdyni, z gór, z Beskidu...

- Prawoslawny?

- Tak.

- Wystarczy zgoda pastora i skromna ofiara na konserwację cmentarza. A propos-Galle. Jest w księgach zapis, że zmarł w 1829 roku Karol Galle - architekt warszawski. Miejsce pochówku nie jest obecnie znane.

Одходжу з цмінтаря полный радости мого одкрытя. То нич, же ем не нашов гробу Галье. Важне, же фігура розпятого Ісуса поїхат до Ждні. Поставлю при дорозі хрест в подяці Богу зато, же одкрыл ем на ново землю моїх предків, же буду на ній володарив, як колиси Сандовиче.

*І станув хрест на моїй землі
з розп'ятим Христом.
І записав єм на каменю
молитву мою, до Бога,
молитву нашу, руснаку.*

*Милии Тя Боже
Русинскій рід
о спокій для нас
од всяких бід
просиме Тебе
най приде час
коли будеме
мы в себе зас!*

Варшава, 25.02.1999 р.

ПАВЛО СТЕФАНІВСКІЙ

вродив ся 3.03. 1932 року в Білянці к/Горлиці.
В 1947 выселений на Західні Землі. Етнограф,
майстер артистичного ремесла, хореограф,
суспільно-політичний діяч, поета. Од 1964
року веде створений через себе "Малий
Лемківскій Музей". Свої твори публікувал в
"Нашим Слові", "Магурах" в польскій і
закордонній пресі. Выдав збірки: "Лемківська
ікона - Łemkowski pejzaż" (1985), "Ікона -
Лемківскій Край (1995), "А.е.и" (1991) Редагує

письмо "Лемко". Діяв в обороні лемківських лісів,
Заложив "Грамадянскій Круг Лемків". Жыве
і працює в Білянці.

То болит

То болит
панове
коли дачый
за плечами чыгат
мотуз
на моє гарло
а за мя
нихто

початой пісьні
нихто не стрылит на віват
и птах

лемкам
не засыпват
и хор не засыпват
хоцбы мати мліла
панове
то вы сте
нам зробили
за барз до ліва
а я не камін
люд мій на роли
дальше ся мозолит
панове
то болит

Pokój tajemnicą świata

kiedy wiatr
kolysze gałązka
kwiatu
wtedy
odczuwam
tajemnice świata
rzucam wyzwanie
Europie
i całemu światu
dość wojen
na ziemi naszej
dość zła
tworzonego

przez bestię
schowaną
w człowieku
proszę Was

Ludzie
dwudziestego wieku

żyjcie

w pokoju

nie burzcie

domu swego

nie myślce

o wojnie

Ляло колись
и ляло
на люди
лемківських
з роздертого неба
хмар
змовили ся
лемкы
и полатали хмари
грубыма нитками
власной работы
пастушом пісьньом
поворотом
на свої загоны
будучности
під дах
рідного неба
не лем
для хліба
так треба

ВОЛОДИМИР БАРНА

вродив ся 2.06.1953 року в містечку Товсте (Україна) де переселено його родичів з Лемківщини в 1945р. Поета, есеїста, перекладач. Закінчив факультет журналістики Львівського Університету ім. І. Франка. Член Спілки Писменників України як рівнож Спілки Журналістів України.

Твори публікував в українськомовних і русинських газетах, місячниках, альманахах, річниках, календарях. Його поезию перекладано на польській, білорускій і рускій язык. Выдав збірки: "В долонях осені", "Бескиди", "Пейзажі душі", "Мое Опілля", есеї "Лемківщина у серці моїм" oraz двоимовну збірку (польско-українську) "Rosa na lancetach traw".

Володимир Барна закоханий в своїй вітчизні, буде нас наставляти до глядання своїх коренів (так як то зробил він сам), до возношення на зеленій Лемківщині нових святинь, до одродження духового і культурного.

Уточнення

Якщо я ріка,
то ти моє джерело,
рідна мати.

Якщо я дерево,
то ти моє коріння,
Лемківщино!

Якщо я слово,
то ти мій дух,
синій Бескиде!

Gwoli jasności

Jeśli jestem rzeką,
tyś moim źródłem,
matko rodzona.

Jeśli jam drzewo,
tyś moje korzenie,
Łemkowszczyzno!

Jeśli jam słowo,
tyś duch mój,
sinoskrzydły Beskidzie!

(переклад В. Гривин)

Родовідне

Умоїй Лемківщині древній
так було завше:
через віки передавася
РОДУ ЗАПОВІТ -
від батька і до сина...
І він дійшов до мене,
до онука, від пращурів моїх!
Щодень стараюся сповняти
священний предківський ЗАВІТ -
живу за себе і за них усіх,
що стали за спиною,
і обживаю землю що трагічну,
подарував я світові двох синів і дочку,
аби не переривався БАРНІВ РІД,
відкрив їм генеологію глибинну
Лемківщини - землі вітців.
А сам беруся до роботи:
проорюю поля тканиннобілі,
і засіваю зерням слів і дум,
надіюсь, що в ядрі зав'яються,
і коренем розпушать землю,
і кроною - у майбуття.
Дасть Бог дожити -
передам вже через сина - внуку
священний РОДУ ЗАПОВІТ:
жити і ніколи не забути,
що ти - лемко!

Z genealogii

W mojej Łemkowszczyźnie dawnej
tak było od zawsze:
przez wieki przekazywano
RODU TESTAMENT -
z ojca na syna...
I tak doszedł do mnie,
do wnuka, od praszczurów moich!
Co dnia staram się spełniać
uświęcony pradziadów TESTAMENT -
żyję za siebie i za wszystkich,
którzy za moimi plecami ostali
i ożywiam tę ziemię tragiczną
podarowałam światu synów i córkę.

by RODU BARNOW ciągłości nie przerwać,
odkryłem dla nich głębię Łemkowszczyzny-
genealogię ziemi ojców.
A sam staję do pracy,
orząc pól płachty białe,
zasiewam ziarnem słów i myśli
z nadzieją, że puszcza pędy,
korzeniem spulchnią ziemię
i koroną sięgną w przyszłość.
Da Bóg dożyć -
a przekażę przez syna wnukowi
uświęcony RODU TESTAMENT:
by żył i nigdy nie zapomniał,
że jest Łemkiem!

(переклад В. Грабан)

Граф. А. Варшавяк - Бронішівська

ВОЛОДИСЛАВ ГРАБАН

народився 15.05.1955 року в Костамлютах
к/Вроцлавя, де переселено його родичів. Поета-
лірик, натхнений маляр природи. Його поезія
найна глибокої рефлексії життя, нерідко болю,
переживань народу, человека, дітини; а
всьотко того отулене в пеленку натуря як в
велику досконаліст і начальну правду. Грабан
яко малий хлопец повертат (1962) з родичами

до рідного села вітця, дідів - Гладішова.
Стріча з Бескидам міцно вписала ся в його
дитинячу психіку; покохал гірскы сшылы,
зелены лісы - землю прадідів.

Од 1976 року жыє з родинам в Креници.
Друкував свої поезіи і оповіданя в "Нашім
Слові", "Карпатскій Русі", "Русині" як рівнож
в польскых газетах і альманахах. Выдав
збіркы: "Twarz pośród cieni" (1984), "На ковпаку
гір" (1991), "Rozsypane pejzaże" (1995),
"Ikonostas bałaj" (1997). Засновав і редагував
квартальник "Загорода" (1994-1996). Ініци-
ятор і "Лемківської Ватры", "Лемківської
Творчої Осені". Зредагував і выпустив друкам
книжкы лемківскых авторів: "Rosa na lance-
tach traw" - Володимира Барны, "Давно, то
были часы..." - Теодора Кузяка, "Смак далі"
- Семана Мадзеляна.

Blichnarka

Nad strumieniem
w którym złocą się pstrągi
rozległe łąki
Tu bielono płótno
blichowano
bo w Blichnarce
jak na gorlickim Blichu
było słonecznie
Dziś
w złotym reflektarzu słońca
kamienna cerkiew
opasana zakolem strumienia
rozpisuje horyzont nieba
haczy białych cumulusów
kutym ramieniem krzyży
Chałupy
z pod statecznej strzechy
wylupiastymi oknami
spoglądają w stronę światła
zdziwione
że to już koniec
XX wieku
3 maja 1999

Blechnarka: wieś położona za Wysową przy
słowackiej granicy, do 1947 roku Blichnarka.

До теплового літа

Передомном літо і птахи
што прокупали свої крыла в сонци
зелена ніч з місяцьоколачом
і кін в мори літніх полонин

На хырбетях гір густніє верес
пьяний як вино молоде
а кін рве сухе зіля реготу
і дзвонит підковом щасливо

Передомном осін дзьобата
пера птахів стріже вітром
і кін жде Михала зо списом
з білом сьнігу гривом

І хто тот верес винний выпє
і метеликы вшпиалит в косы
коли над раном Михал приде
в травах білого волося

17.08.1997 р.

До зеленых гір

До зеленых гір
не было брам
ани кованых ключів
і мож было гвойти
як входит ся до раю
розкішно
А ту ключом-багнетом
глядают входу
бют сторожів
хоц горы отворены
Сторожы
то лем зітхнення вмерлих
ишы тепле диханя
жывих хыж
то лем зеленоволосы ялиці
стрункы высокозоры
Сторожы
то лем тихий пошум вітру
під крылами птахів
А они забили стрункіст зелену

обернули в попелище
крутіст старых дерев
перегнали тепле бреханя пса

Стінаючы дерева
забыли
же ліс має коріня

21.12.1996

ПЕТРО МУРЯНКА

вродив ся 10 серпня 1947 року в Пархові над річкою Шпротавою (Західні землі ПНР) в недалеку по переселію з Лемковини. В Вроцлавю вчыв ся будувати дома - хоц як повідат - свойого не ма до днес. Вывчыл ся в Варшаві на іганостя, але ним не суджено му было быти. Был зато газдом, лісовым робітником, стражником, урядником, учителем, редактором, диригентом. Дуже подорожував; од Гір Скандинавії по Кримскы, але тоты, посередині - Карпаты, кохал найбарже і вертал і... вернув до них. Мешкат в Крениці і вчыт лемківскы діточкы материньскої мовы. То найбільша радіст його жытя. Певно не меншом радістю є диригуваня церковным хором, творіня пісень, записуваня слів добываных з найглубшой крениці яком єст лемківска давнина, і якы ошлифованы в сучасний язык золотят ся як церковны маківкы на крайнебі лемківскої літературы.

Друком выпустил три збіркы верши: "Suchy badył" (1983), "Мурянчыско" (1984), "Як сокы воды на камени" (1989). Редагує два місячник С.А. "Бесіда", церковний тримісячник "Антифон", річникы "Лемківского Календаря". Опрацювал антологію діточкой поезії "Мамко, куп мі книжку" (1995). Пише для діти. Перекладат славянську літературу. Є лавреатом нагороды ім. С. Пентака.

В Вархоляковій корчмі

I

Згасла мі свіча
на корчмянным столику

ани-м не дунул
ани-м не кыхнул
ани-м ся не засмаркал
(бо то лем друге пиво)
і чом же згасла
тота свіча

Чухнул єм швабликом
Засычала
зашкверчала
і згасла

Co to za świeca

U mnie wszystkie świce świecą
Pozwoli pan
ja zaświce

Засвітила
і згасла свіча
третій раз
Ани-м не спостерюг
коли сіла піна на моім третім пиві
а она згасла

Ци так уж згасне
моє писаня

II

Капіталізм - то капіталізм
Засвітила пані
ішы раз

І взял єм пиво
бо якже не взяти
кед свіча світит

Сычыг
шкверчыг
але не гасне

Туня
парафінова
капіталістична
розблиснула полним сьвітлом

Ци то доправды
серед хоц-яких обставин
не згаснути на амин
мому писаню

20 вересня '99

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

*вродила ся 8.08.1960 року в Уданіні
к/Вроцлав. Зanedовго вернула з родичами на
Лемковину, до Устя Руского. Два роки таму
отримала на Ягелльоньскым Університеті
званя докторя гуманістычных наук за працю
"Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX
wieku i na początku wieku XX". Бере участ в
конференциях, симпозиях (в тім на лемків-
скы темы). Публикує науковы дописы в
польскых і нашых выданнях. Суспільно-
культурна діячка. Поетеса, пише по лемківскы
і польскы.*

Ворожба

На долони
три сьвічки
лял ся вечыр
в поломін чорнявом

на пут каменистий

кожде
лемківске слово
пішлам

бідны люде
не знають
квитучых вышен

перед порогом
збирают застараніст

бідны люде
не зьвідуют ся
по што
бідны люде
подібны до птахів

biedni ludzie nie znają
kwitnących wiśni
przed progiem
zbierają zatroskanie
biedni ludzie
nie pytają
po co
biedni ludzie
podobni do ptaków

міцно стискам
розорване слово
як пацюрки
буквы звязую

в горячій весні
потратилас
мысли
котры гнеска
збераш

Kalejdoskop

budować dom
wieczności
poprzez godziny wzruszeń
czuć boleść niepewnego
jak zasłonę
Heliosa i Uranosa
i wiedzieć
że Bóg ceruje dusze
umęczone rozdrożami
mity wieku przekrzyżceć
ponad pajęczosć nikłych prawd
życia kalejdoskopu
i wierność przed ikonę
nieść
na wyciągniętej dłoni
budować dom

ВАСИЛЬ ХОМИК

вродив ся 27.03.1933 р. в Мысцові к/ Дуклі. Выселений на Україну в 1945 р. де до днес переживат. Закінчив Львівскій Університет, довгы рокы працював учителюм. Незмордуваний зберач скарбів лемківской культуры, поет і фольклориста належить до Спілки Писменників України. Зобрав тысячы пісень, байок, легенд, переказів і прислів. Выпустив друкам збірку поезій "Лемківска молитва" (1993). Антологія поезії і малої прозы - "Віночок для лемківських діточок" жде на выдання.

Соками налите літо

Із беріз скрипучий віз,
Кола - з соняхів золотаві,
Вже чека на перевіз
На духм'яній переправі
Соками налите
Літо.

Кінь багрянний уночі
Чеше гриву при свічі,
Жовті іскри з-під копит.
Тихо падають на глід,
Розгортає небо просинь.
Осінь.

Червень

Червеніют макы при долині,
Дозрівають вишні при дорозі,
Де червень на барвистім возі,
Тепле літо в нашій Лемковині.

Тихо бінчат пчолы над садами
І колосьом шепче буйне жыто,
Входит в свої права тепле літо
І радіє в поли з ластівками.

Літо

Літо!..

Шумит колося од свіжого вітру
стрясаючы росы сріблсты. Схыляють ся
квіты, наповнены медом, під хмаром
мотылів і пчіл. І в небі високо орлы
кружляють, шебечут ластівкы і жайвір б'є в
дзвін.

Літо!..

На зелену пасіку выходят олені і мале
оленятко лед видно з медже трав. Дес заяц
прескочыт, дес лишка прошусне ци медвід
в малины почапат з беріз.

Наливат ся літо медами і соком,
червены ягоды ся хылят до ніг. Ідеме до
літа в гостину над водом, і сонце нас витат
з высокых небес.

МАРИЯ МАЛЬЦОВСКА

*вродила ся 5.05.1951 р. в селі Рускій Потік
к/ Снины. Скінчыла філозофічний факультет
Університету П.Й. Шафарика в Кошыцях,
при якьм отримала званя доктора філософії.
Уж в часі студів зачала писати художні
творы. Выдала збіркы оповідань "Юлчина
тайна", "Поточина" (по українскы). Од 1989
р. перешла на русиньскій язык і опубликувала
збіркы оповідань: "Приповідкова лучка",
"Манна і Оскамина", "Під русиньскыи небам".
Працює в Прашові як редактор часописів
"Русин" і "Народны Новинкы". Єй проза чудово
малює минуле і сучасне жытя Русинів
Пряшівщыны.*

Пелягія

(фрагмент)

(...) Раз по вечырках, кед ся дівкы
розышли домів, а хлонці за нима, кед ся
двері заперли, а стары уж собі полігали.
Пелягія была сьмільша ку Петрови.

- Та коли посвадбуеме? - попросила
ся го "з моста до проста".

- Посвадбуємо? - звідав ся Петро якбы недобрі чув, што Пелягія гварила.
- Та гей, коли посвадбуємо? - повторила суверенно Пелягія свій вопрос і обвила ся довкола Петра руками, сіла му на коліна і притисла ся ку ньому шлым своїм тілом.
- Ішы нас ту хтоси найде - пробував Петро ся выманити з ей обнят.
- Оле, задуй лямпу - повіла по тихы Пелягія, але як віділа же він не здуват, сама скрутила гнот і зас ся ближыла ку нему - висока, худа як смерт.

Кед ся зачала зоблікати, знимати зо себе, на сам перед опліча; потім кабатя-лямпя не была цілком задута і якысе маленьке сьвітелко ся од ньой шырило, а то на тільки, жебы Петро відів Пелягіны зубы. Мала отворены уста і тяжко на голос дыхала.

Петро ся скрутив на лавці, як кебы ся зострашыв того шкелету, што ся ку ньому ненасытно приближував. Чым веце ся ближала, тым веце ся Петро корчыв на лавці. А юж бракували лем сантиметры, жебы го мала, як ту нараз Петро встав, якбы го вышмарила якыса незнана сила і скрижував руки поперед себе. Уж, уж Пелягія натягла руки. Петро не відів нич інше, як тоты страшны до переду выставлены зубы, лем тот скелет што дзеленкотав костями. І здавало ся му нараз, же то не Пелягія ся ку ньому ближыт, але смерт пришла по нього. Уж чув як му стинат голову, чвертуе тіло. Уж чув свій конец...

- Уж ся нич не бій, Петрику. Нич ся не бій... уж ся мі не може нич стати - шептала Пелягія.

- Петро лем про едно думав, як ся з обнят смерти дістати, як поратувати свій голій живот. Лем же тота юж была коло нього. Єдна кіст, тверда, але розпалена як оген.

- Я Петре буду мала од тебе маленьку дітину. Чуеш? Єм груба од тебе. Мусиме ся взяти...

Аж на тоты слова Петро ся пробатурив. Почав принимати світ реально. Смерт перед ним стояла, дотикала ся го, а він в ній відів Пелягіны рисы. Тот кістяк гварив, белкотав таке чого Петро не розумів і нехотів розуміти. Лем, же кед дішли ку ньому Пелягіны слова, іх значыня, Петро ся стряс. Він, жебы мав взяти собі за жену тоты дзеленкаючы кости, тот скелет? Нигда! Правда, пошпасував з ньом. Котрий хлоп бы сой зо женом не зачав, кед ся сама просит! Пелягія была брыдка, так - то правда, але в постели была як оген. Дуже го того навчыла... То вшытко правда, але жебы з ньом мати жыти ден в ден? То си ани представити неміг. Тай Пелягія бы го зіла разом з печінками.

- Што з тобом - Петрику? Не одповів єс мі - озвала ся Пелягія.

- Нич ти одповідати не буду - через уста потихы, але певно прорюк Петро.

- То мам так розуміти, же ня не хочеш? - засьміяла ся нараз Пелягія. Од того сьміху Петрови мороз пішов по тілі. Не був то сьміх человека, але якогоси звірята. Пелягія на нього позерала з шыроко отвореныма очами, з кутків уст зачала ій течы сліна.

- Я ся женити не зберам. Мам час - зас німо прогварив Петро і сідив на лавці як камін. Не міг ся рушыти. Дармо го Пелягія зас цілувала, притискала ку собі, шептала ласкавы слова, а він був як зо скалы.

- Не вірю, жебыс забыв ночы што зме двоєдна были. Памяташ, там за нашом хыжом на горбку? Быв єс товды такій несьміли... Але гейже, нам было добрі, гейже?...

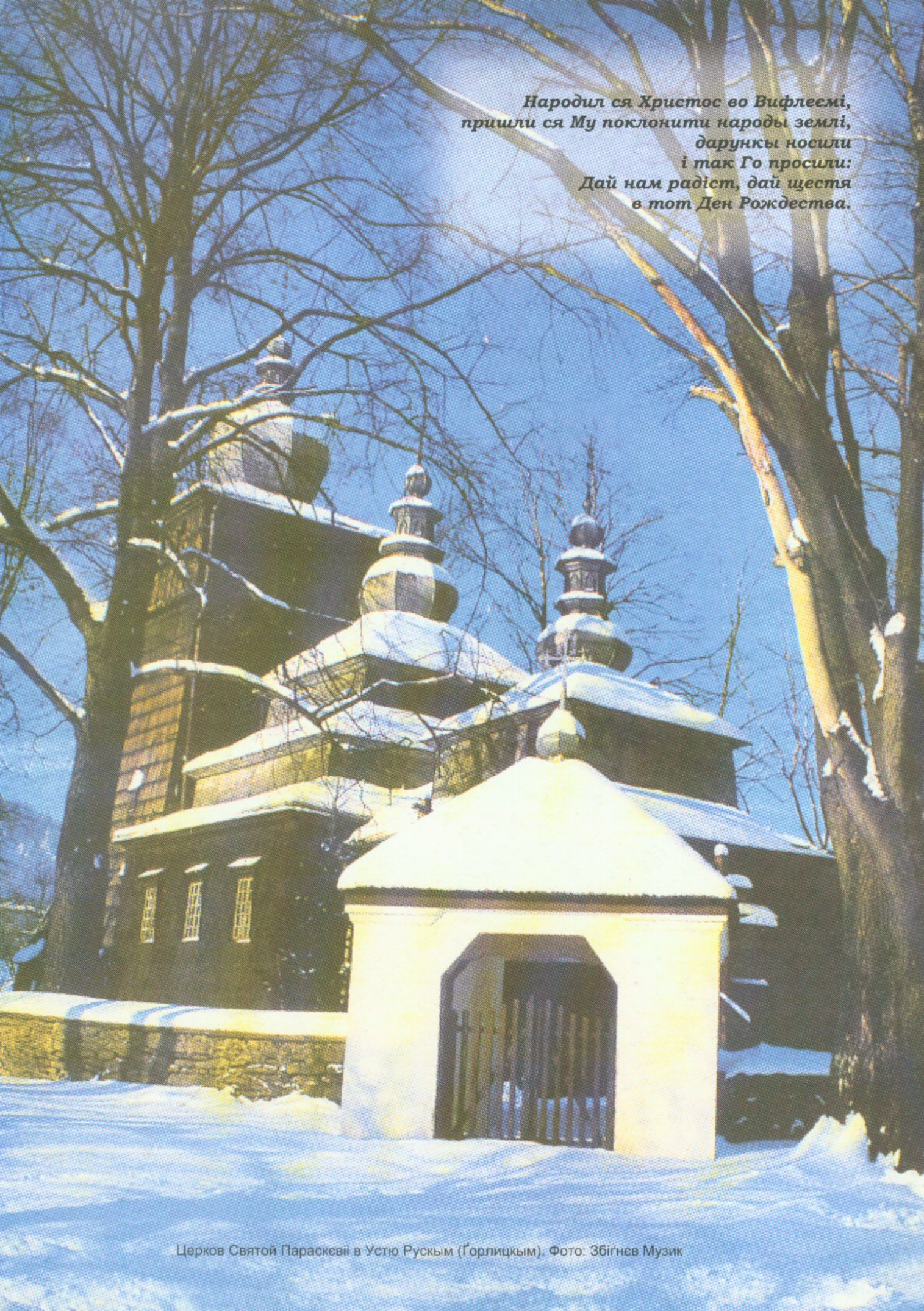
- Што было, ся минуло - одрізав Петро. А хто, зна ци то од мене...

- Так, ты так? - врыла ся палцями Петрови до волося на голові як гадина.

- В ночы єм ти была добра? - то сьміяла ся то ціла ся триясла од злобы і безсильности.

- В ночы каждая мачка чорна - одрізав ішы раз Петро і стряс Пелягію зо своїх колін, як штоси непотрібне, брыдкіє (...).

*Народил ся Христос во Вифлеємі,
пришли ся Му поклонити народы землі,
дарункы носили
і так Го просили:
Дай нам радіст, дай щєстя
в тот Дєн Рождєства.*

Церков Святой Параскеві в Устю Рускым (Горлицкым). Фото: Збігнєв Музик